

Кому тут несолодко?

Європа створює обмеження для українських виробників курятини, яєць, цукру

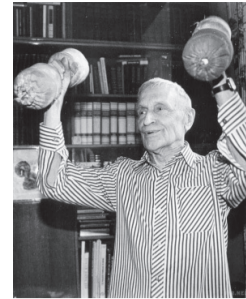
» стор. 8

Юрій Міщенко (Слетіч): «У кожного українця тепер мінімум два дні народження»

Харківські волонтери у розпал війни реалізують проєкти, де є місце й для дитячої творчості

» стор. 9

«Здорова» гімнастика

1000 рухів на витривалість від Миколи Амосова

» стор. 11

Україна молода

Середа, 27 березня 2024 року

№13 (5977)

Учорашні курси НБУ:
1 \$ = 39,229 грн
1 € = 42,489 грн

Загрози та фейки: чи гарантовано європейцям американську ядерну парасольку

За яких умов Запорізька АЕС може перетворитися на «велику брудну бомбу» і чому «Росатом» є співучасником убивств українців

» стор. 6—7

Американські ядерники оцінили наслідки «найгіршого сценарію» на ЗАЕС. Фото з сайту dw.com.

«Я б не недооцінював ворога, проте ми їх обіграли по всіх ключових напрямках. СБУ стала воюючою спецслужбою воюючої країни».

Василь Малюк,
голова Служби
безпеки України

ЕНЕРГЕТИКА

Війна зі світлом

Рашисти спробували підірвати ДніпроГЕС

ДніпроГЕС до повномасштабного вторгнення росії в Україну.
Фото з сайту uke.gov.ua.

Лариса САЛІМОНОВИЧ

Під час масованого обстрілу Запоріжжя вісім ракет прилетіли на територію ДніпроГЕС. У результаті дві станції, ГЕС-1 та ГЕС-2, за словами гендиректора Укргідроенерго Ігоря Сироти, «пошкоджені на нуль». На щастя, атаку окупантів дніпровська дамба цього разу витримала, тому повторення каховської трагедії вдалося уникнути.

Коли запрацюють зруйновані потужності — поки що невідомо, оскільки основна їх частина розташована на глибині 35 метрів.

«Що стосується обладнання, ми не можемо потрапити на нижні відмітки станції, тому що верхня відмітка повністю завалена, — повідомив керівник компанії. — Як тільки ми все це демонтуємо, тоді зможемо зрозуміти, що потрібно відновлювати, а що виготовляти в індивідуальному порядку».

ДніпроГЕС — одна з найпотужніших в Україні електростанцій, яка дає в енергосистему країни 1,5 ГВт. Це співставно роботі двох реакторів на Рівненській АЕС. Її руйнація не може не вплинути на комфорт звичайних користувачів. «Маневрових потужностей не буде вистачати, — попередив експерт Інституту енергетичних стратегій Юрій Ковальчук. — Але літо — це не зима. Більший світловий день, легше буде пережити навіть обмеження електропостачання, яке може потенційно бути».

Вивести з ладу ДніпроГЕС вже намагалися й раніше. У 1941 році Дніпровську дамбу підірвали співробітники НКВС, коли радянська армія виходила із Запоріжжя. Тоді затопило частину острова Хортиця. За різними оцінками, у великій воді загинуло близько трьох тисяч військових і цивільних. А два роки по тому станцію знесли у повітря німецькі окупанти, коли самі відступали від Запоріжжя. Тобто сапери мали прямий доступ до найбільш вразливих конструкцій дамби.

На думку фахівців, сьогодні лише самими ракетами, як це роблять рашисти, станцію зруйнувати важко. Але, за даними інженера-конструктора Дмитра Макагона, стан дамби наразі набагато гірший, ніж був у період Другої світової війни. Річ у тім, що три роки тому в ній виявили тріщини, які можуть ослабити міцність споруди під час бомбардувань.

До речі, останні ракетні атаки окупантів на енергетичні об'єкти України завдали чималої шкоди регіонам. Зокрема, через російські обстріли у Харкові знищено ТЕЦ та всі трансформаторні підстанції. Енергетики проводять ремонтні роботи, тому в місті запровадили графік подачі світла. За словами мера Ігоря Терехова, пошкодження настільки серйозні, що точну дату вирішення проблеми сьогодні назвати складно.

В Одесі під час нічної атаки 25 березня рашисти пошкодили високовольтний енергооб'єкт Укренерго. У результаті на деякий час у місті зникло світло і не працював електротранспорт.

Загалом унаслідок масованої атаки по Україні 22 березня виникли проблеми з електропостачанням та були запроваджені графіки відключення світла на Сумщині, Полтавщині, Дніпропетровщині, Одещині, Донеччині, Запоріжжі, Кіровоградщині та Хмельниччині. Окупанти того дня запустили в наш бік 60 шахедів і 90 ракет різних типів. ■

НА ФРОНТІ

Наша ППО нищить «Циркони»

ЗСУ продовжують зачищати ворожі флот і нафтопереробну галузь

Лариса САЛІМОНОВИЧ

До Києва 25 березня залетіли залишки двох гіперзвукових російських «Цирконів», які збила українська ППО. На відміну від атаки 7 лютого розхваленим ворогом ракетами вдалося набрати розрекламованої швидкості, тому вони були готові уразити цілі вже за кілька хвилин після запуску. Втім, як і минулого разу, умілі оператори нашої ППО перехопили їх над столицею. У результаті замість будівлі СБУ, куди, за попередніми даними, летіла смертоносна зброя, уламки уразили цивільні об'єкти.

Працівники Служби безпеки України у день атаки відзначали своє професійне свято, головною подією якого стала пресконференція очільника відомства Василя Малюка. «Я б не недооцінював ворога, проте ми їх обіграли по всіх ключових напрямках, — сказав він в інтерв'ю телеканалу ICTV. — СБУ стала воюючою спецслужбою воюючої країни».

За його словами, лише минулого року співробітники відомства викрили 47 російських агентурних мереж, до яких у тому числі були залучені й окремі народні депутати та представники Сил оборони. Зокрема, до рук правоохоронців потрапила група молодиків у Київській області, які проходили курси операторів бойових дронів і готували диверсію зі знищення системи Patriot за завданням фоб росії. Припинила існування й мережа на Одещині, що збирала й передавала ворогу дані для ракетних обстрілів. Її куратора вдалося витягнути з Придністров'я.

СБУ також провела 13 успішних операцій з ураження російських НПЗ, які зараз суттєво скоротили обсяги продажу палива за кордон.

«Саме за рахунок експорту нафтопродуктів росія поповнює свій бюджет, — сказав пан Малюк. — Це фактично третина їхнього бюджету і лівова частка їхнього військового бюджету».

До речі, під час останнього прильоту

Мобільні вогневі групи на сторожі нашого неба.
Фото з фейсбук-сторінки Генштабу ЗСУ.

ту наших дронів до окупованого Севастополя було пошкоджено не лише нафтобазу і великий вузол зв'язку, а й два великі десантні кораблі «Азов» та «Ямал». За даними представника ВМС ЗСУ Дмитра Плетенчука, тепер на озброєнні в РФ є всього три ВДК. До великої війни їх було 13.

Почала отримувати гідну відповідь росія і за понівечену в Україні енергетику. Позавчора вночі потужні вибухи пролунали в районі Новочеркаської ГРЕС. Це найбільша теплоелектростанція і друга за потужністю після Ростовської АЕС електростанція у цьому регіоні. Тамтешній губернатор написав про «загоряння» на об'єкті та відключення двох із дев'яти енергоблоків.

Тим часом на «нулі» й далі тривають позиційні бої. Уздовж лінії Куп'янськ—Сватове—Кремінна про-

сування ворога вперед не зафіксовано.

Українська бригада, яка діє на Лиманському напрямку, повідомила про штурмові дії російських військ групами до 30 осіб разом із двома-трьома одиницями бронетехніки в районі лісового масиву Серебрянське.

Рашисти дещо просунулися 25 березня у ході інтенсивних локалізованих наступальних операцій поблизу Сіверська і продовжують активність на заході від Бахмута, де тривають позиційні бої. ■

Р.С. Як повідомляють у ВМС, ЗСУ уразили ракетною «Нептун» великий десантний корабель «Костянтин Ольшанський» у Криму, після чого той втратив боєздатність.

Цей український ВДК москалі вкрали під час окупації нашого півосрова 10 років тому.

ПІДМОГА

Протидія дронам

Захисникам передали авто та засоби радіоелектронної боротьби

Людмила СТРИГУН

Днями черкашани оперативно закрили запити від п'яти бойових підрозділів. Про це повідомляє голова Черкаської обласної військової адміністрації Ігор Табурець. За його словами, згуртувались із відповідальним бізнесом та волонтерами — і передали 41 одиницю засобів радіоелектронної боротьби, щоб наші бійці мали змогу боротися з FPV-дронами ворога. Ігор Табу-

рець каже, що радіоелектронне підсилення було придбано коштом обласного бюджету.

«На фронт поїхали й 10 транспортних засобів різного функціоналу. Серед них — такі потрібні в зоні бойових дій евакуаційні автомобілі разом з необхідною медициною», — розповідає далі посадовець. Також, додає він, нашому зенітно-кулеметному батальйону передали лазерні вказівники, щоб знищувати «шахеда».

Черкащина передала бійцям на передову чергове підсилення.
Фото Черкаської ОВА.

Плюс два потужні генератори одному з підрозділів, сформованому на Черкащині.

«Разом ми завжди можемо більше. І це справді так. Тож дякую Черкаському деревообробно-

му комбінату, Фонду допомоги та надії, а також нашим друзям із Данії, Центру допомоги армії та КПТМ «Черкаси теплокомуненерго», — підсумовує очільник Черкаської області. ■

МЕДИЦИНА

Сумісні донори — через океан

26-річному пацієнтові пересадили кістковий мозок від донора зі США

Людмила НІКІТЕНКО

У Черкасах 26-річному Богдану Нестеруку пересадили кістковий мозок від донора зі США. Про це «УМ» повідомили в Черкаському обласному онкологічному диспансері, фахівці якого з відділу гематології та трансплантації кісткового мозку й провели цю непросту операцію. Тож тепер хлопець, який хворіє з 11 років, відновлюється після пересадки, має багато планів та мрій, понад усе хоче повернутися до соціально активного життя.

Як розповідають в онкоцентрі, донором для Богдана стала 41-річна жінка зі Сполучених Штатів Америки. «Ми щиро вдячні директорові Черкаського онкоцентру Вікторові Парамонову. Безмежна подяка всьому медичному персоналу відділу гематології та трансплантації кісткового

мозку, особливо нашому лікареві Богданові Скульському. Він був із нами на зв'язку 24/7. Ми віримо в те, що в нас буде все добре», — говорить мама пацієнта пані Юлія.

«Наш пацієнт лікується з дитячого віку, тривалий час навіть за кордоном, із діагнозом «апластична анемія». Йому було проведено дві лінії стандартної терапії, після яких рекомендовано виконувати трансплантацію кісткового мозку. Основною проблемою було те, що для нього в світових реєстрах були відсутні сумісні донори. На жаль, таке трапляється», — говорить Богдан Скульський.

Тому, уточнює лікар, ми й закликаємо людей реєструватися в Українському реєстрі донорів кісткового мозку, який робить величезний внесок у розвиток донорства в нашій країні. «За даними по-

Богдан Нестерук з лікарем Богданом Скульським.
Фото Черкаського онкоцентру.

шуків у світових реєстрах донорів кісткового мозку було знайдено всього два донори, й обидва були в Америці. Власне, за 10 років у пацієнта було лише два донори в світових масштабах», — уточняє Богдан Скульський.

Донорський матеріал доставили в Черкаси досить швидко й оперативно саме завдяки Українському реєстру донорів кісткового мозку. Це не перша трансплантація від закор-

донних донорів у Черкаському обласному онкологічному центрі, але вперше донорський матеріал надійшов зі Штатів.

«Варто всім зрозуміти, що для того, щоб подарувати шанс на життя, можна просто долучитися до Українського реєстру донорів кісткового мозку й у випадку збігу бути готовим до цієї процедури, адже це повністю безпечно для донора», — підсумовує Богдан Скульський. ■

ТРАДИЦІЇ

Свято весни

Український Новруз солідарності та єднання

Марина КРИВДА

У ці дні в багатьох містах нашої країни відзначають Новруз. Зазвичай це регіони, де компактно проживають азербайджанці, казахи, курди, таджиків, узбеки та інші народи, що мають подібні традиції.

У столиці свято тривало на кількох локаціях. У Центрі культури та мистецтв Дніпровського району заходи організував Азербайджанський культурний центр за підтримки місцевої влади. Тут свої таланти демонстрували представники 16 національностей. Лунали пісні, були майстер-класи з національних танців, демонстрували виступи майстрів.

За казахськими традиціями весну зустрічали у Києві в Юрті Незламності, що в парку Шевченка (під егідою народного депутата, голови міжпарламентської групи дружби з Казахстаном Сергія Нагорняка). Концертна програма та казахські пригощання зробили захід теплим і затишним.

До речі, традиції Новруза дуже сильно переплітаються з українськими. Приміром, Свята вечера в ніч на 21 березня — фактично як наш Святвечір. Ще паралелі: стрибання через вогнище — як на українське свято Івана Купала; виконання дитячих пісень за солодкі подарунки — майже як Різдвяна коляда. І навіть фарбування яєць — як у нас на Великдень.

Передують Новрузу «чотири віторки», кожен з яких символізує певну стихію. А починається свято з того, що кожна родина на своєму подвір'ї розпалює багаття тонгал. І старий, і малий стрибають через нього сім разів. Побуває думка, що вогонь очистить людину від скверни, захистить від темних сил, а все найгірше, що було в

старому році, згорить у полум'ї.

Вогонь не заливають водою. Після того, як він сам згасне, попіл збирають юнаки та дівчата й відносять подалі та розвіюють. У такий спосіб сім'я позбавляється усіх напастей. За старих часів у ніч перед Новрузом кожна сім'я запалювала на даху свого будинку стільки смолоскипів, скільки людей проживало в ньому. Тепер факели замінили свічками за святковим столом.

Підготовка до свята розпочинається з пророщування пшеничного зерна — обов'язкового атрибута святкового столу. А вже за кілька днів до Новруза господині готують традиційні солодощі. В азербайджанців це шекебурра, пахлава, бадамбур, кураб'є.

За святковим столом збирається вся родина, родичі, друзі. Господиня подає сім страв — символічну данину Сонцю. Люди вірили, що у відповідь світило обдарує родину теплом і багатим урожаєм. Цікаво, що подавали продукти, назва яких починається на букву «с» — су (вода), сюд (молоко), себзі (зелень), сірке (оцет), сумах (сушений барбарис), сім'ю (каша з пшениці), сепанд (рута) і семені (зелень пророщеної пшениці), а королем святкового столу є плов.

Окрім їжі, на стіл ставлять символічні предмети: дзеркало, свічку та фарбовані яйця. У деяких східних народів існує міф, що земна куля тримається на рогах величезного бика. Упродовж року міфічна тварина втомлюється й перекидає земну кулю з одного рогу на другий, що і є причиною зміни років. Тому люди ставлять фарбоване яйце на дзеркало і дивляться: щойно яйце гойднеться, бик «перекинув» земну кулю на другий ріг, а це означає прихід нового року. За столом,

Новруз у Києві біля Юрти Незламності.
Фото з фейсбук-сторінки Aliya Turusbekova.

побачивши символічне розгойдування яйця на дзеркалі, всі поздоровляють одне одного й бажають усіляких гараздів.

Один зі святкових звичаїв називається Новруз пайі. Господині пригощають пловом і ласощами сусідів або друзів. Ті у відповідь повертають тацю зі своїми смаколиками.

Багато є звичаїв, спільних для

всіх національностей, хто відзначає Новруз. Проте є й відмінності, і це лише свідчить, що ми різні, але єдині. В Україні мешкає понад 120 національностей, і всі вони проживають у мирі та злагоді. До слова, 30 вересня 2009 року Новруз було включено ЮНЕСКО до репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства. ■

ШТРАФИ

Не час випаленої трави

Дотримання правил пожежної безпеки дбає про природу й економить кошти

Інф. «УМ»

З початком весни збільшується кількість пожеж у природних екосистемах, констатує Управління з організації пожежно-профілактичної діяльності у державних установах ГУ ДСНС України в м. Києві. Щоб цього уникнути, закликають дотримуватися правил пожежної безпеки та закону — таким чином убережете не тільки природу, а й власні кошти!

Нагадують про встановлені штрафи за випалювання стерні, луків, пасовищ, ділянок зі степовою, водно-болотною та іншою природною рослинністю, рослинності або її залишків та опалого листя на землях сільськогосподарського призначення, у смугах відводу автомобільних доріг і залізниць, у парках, інших зелених насадженнях та газонів у населених пунктах без дотримання порядку, встановленого центральним органом виконавчої влади:

- для громадян: 180—360 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (3 тис. 060—6 тис. 120 грн);
- для посадових осіб: 900—1 тис. 260 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (15 тис. 300—21 тис. 420 грн).

Штраф за вищевказані дії, вчинені в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, становить: — для громадян: 360—720 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (6 тис. 120—12 тис. 240 грн); — для посадових осіб: 1 тис. 260—1 тис. 800 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (21 тис. 420—30 тис. 600 грн).

ЛІТФРОНТ

Корифеї слова і пісні

Корифею української пісні й опери Дмитрові Гнатюку (праворуч) 25 березня було б 99 років. А 21 березня відзначали Всесвітній день поезії — свято й Андрія Демиденка, який пише про творчість у новому вірші.

Андрій Демиденко та Дмитро Гнатюк (1925–2016).
Архівне фото.

ПОЕТ І СВІТ

Ну, що про нього не тринділи.
Віками йшли на його лов.
Але поет — він мега-соло!
І світ поета — не зборов.

Тож дмуть в його вітрила
Весносили.
Бо без поета світ —
Не здійснена любов.
Бо, мов
Зерно в ріллі,
В нім проростає Слово!

І не вбити поета —
Ні холодним булатом.
Ні свинцевим дуплетом.
Ані із арбалета
Не спинити стрілі.

Бо поет — веснокрил!
Бо поет — весновир!
Бо поет — веснояр!
В тисяч літ
На чолі.
Бо який ти поет,
Коли меч у чохлі?!

Тетяна ПАРХОМЧУК

Це не нова сентенція: криза — дитя війни. У нашій ситуації вона — це й переламний момент для українців, з якої вони мають вийти сильнішими.

Саме влада, найбільше — президент, несуть відповідальність за подолання внутрішньої кризи для консолідації нації в боротьбі з російською агресією до перемоги.

Основні дискусії, що ведуться у суспільстві, — довкола зброї й можливості відновити наступальні функції ЗСУ. Водночас більш важливою проблемою стає реформація, прискорений розвиток політичної влади. На чолі з президентом, лідерство якого визнають більшість українців.

А це непросто, бо ситуація після ротації Генштабу продовжує погіршуватись. Розрахунок, якщо він був на певний паритет, умовно статистичний баланс сил та можливостей на ключових плацдармах зіткнень армій, може виявитись невинуватим.

Однак наприкінці минулого року ми отримали шанс довготривалого фінансування, і разом із ним постав новий виклик — не змарнувати його, як це вже було з попередніми сценаріями можливостей для України.

Програма EFF 2023 є однією з найбільших за розміром погодженого фінансування за всю історію співпраці України з МВФ. Як і попередні програми, вона буде спрямована на підтримку економічної та фінансової стабільності, відновлення боргової стійкості на довгострокову перспективу як за базового, так і за погіршеного сценарію, а також сприяння реформам, які підтримують відновлення України на шляху до вступу в ЄС.

Тож треба змінюватись, навіть через біль. Треба робити зміну руху потоків та бенефіціарів від цих потоків, аби це принесло користь для майбутнього.

І це досить промовисто демонструє ситуація на фронті. Яким ще дятлом війни треба довбати, щоб це дійшло до політичних володарів економіки?

Стратегія пекла

Російські збройні сили нарощують наступальні операції, жорстко пробивають окремі оборонні лінії ЗСУ, постійно перекидають у бій свіжі резерви та бронегрупи, масово використовують авіацію, кидаючи бомби на українські лінії оборони.

Як зазначив у своєму блозі на Цензор.net офіцер ЗСУ Олексій Герман, окупанти виявляють наші спостережні пункти та ВОПи. Потім знищують наші позиції FPV-дронами. Причому кількість навіть не рахується.

«Атаки відбуваються до повного знищення бліндажів або укриттів О/ОС. Одночасно застосовуються різні системи скидів. Від «Горнична» з 82 мінами до звичайних «Мавіків» з більш легкими боеприпасами. В окремих випадках застосовується газ, щоб примусити бійців покинути укриття. Після чого завдають масивного удару дронами різних типів. На глибину до трьох кілометрів і глибше окупант застосовує КАБи, артилерію, «Ланцети», — наголошує Олексій Герман.

Так офіцер ЗСУ описує стратегію пекла. Армади дронів із машинним зором полюють ледве не за кожним українцем, залітаючи в усі щілини, нори й опорні вузли, не даючи можливості вивезти поранених, підвезти боеприпаси та провести ротацію. Артилерія створює вогневий вал, а «Ланцети» підбивають бронетехніку.

І ми ще більше усвідомлюємо, що заклик наївних і некомпетентних українських чиновників перетворити квартири на майстерні з виготовлення дронів є не тільки безглуздом, а й небезпечним. З огляду на швидке збільшення окупантами заводських ліній з випуску безпілотної авіації та їх постійної, ефективної технологічної модернізації.

«Швидкість руху безпілотної системи у ворога — шалена. Вони вже літають на частотах, недосяжних для наших засобів протидії. Впевнений, що вони максимум за пів року впровадять систему «Рій» зі штучним інтелектом. Їхні FPV-дрони працюють на частоті 1240 МГц, а ми ледве подолали 750 МГц. Стала робота наших РЕБів майже в 1200 МГц.

Якщо вірити воєнним в окопах, 70% втрат — від дронів. При

повній перевазі в повітрі російських FPV та зі співвідношенням 1:7.

Зараз це найболючіший виклик Ставці й Головному. Потрібно зламати ще радянську бюрократичну і командну систему в армії та оперативну почати робити реально, а не паперову армію фронтних дронів усіх видів на випереджальному технологічному рівні. У тому числі необхідно вдатись до масового виробництва антидронових безпілотної систем та із союзниками перейти до розв'язування з використанням ІІІ», — пише Олексій Герман.

Тож ми на порозі того, що завдяки новим технологіям і матеріалам російські «Іскандери», «Калібри», «Кінджали» та «Онікси» стануть головною проблемою для ближнього і глибокого тилів України, що справедливніше було б назвати третьою

Оцінка реальності, схоже, доводить, що, в глави держави ясного бачення воєнної стратегії в нових умовах немає. Його плани контрнаступати будувались на піску. Очевидно, що Зеленський потрапив у пастку власної самовпевненості.

лінією фронту. А безпілотники, які, обходячи всі системи вогневого й електронного захисту, будують полювати на важливі військові, економічні та інфраструктурні об'єкти. Навіть за окремими автомобілями на дорогах із бортовими комп'ютерами. Такій зброї з ІІІ (штучним інтелектом) не потрібні оператор і будь-який зв'язок з ним.

Тобто ця війна рухається до масового застосування автономії зброї?

Спеціалізовані ЗМІ розповідають, що вже є розробки таких дронів для враження ППО і мобільних ракетних установок. Наступний прорив — наземні безпілотні системи. Ну і рої дронів, що самостійно програмують свої дії, підлаштовуючись під поле бою зі швидкістю, недоступною людині.

Найбільші ризики — можлива інтеграція путіними ІІІ в ядерну зброю. США і Великобританія вже заявили, що не будуть цього робити, але Китай і Росія промовчали.

До того ж, Кремль усапдукував систему «периметр», яку в НАТО називають «мертва рука». Це гігантський робот-монстр, який може запускати всі російсь-

■ ФРОНТАЛЬНА УКРАЇНА

Військова політика — відсутність стратегії

Внутрішня криза та нові виклики

Дійти до Перемоги.

кі ядерні ракети у випадку, коли керівництво країни або знищено, або з ним безнадійно втрачено зв'язок. Тобто машина судного дня для ядерного удару у відповідь. Росія її постійно модернізує, не встановлюючи обмежень для ІІІ.

Ще більш небезпечним є використання ІІІ для тактичної ядерної зброї (ТЯЗ). У воєнній стратегії вона не є частиною ядерного стримування, а звичайним ефективним способом ведення війни.

Фон ризиків

А тим часом на отакому тлі надзорської війни гострим кі-

т держави — легковажно. Адже президенту необхідно вирішувати одночасно як мінімум дві головні саме політично-військові задачі.

Перша — стабілізувати фронт, де, як стверджує низка військових експертів, необхідно забезпечити позиційну паузу на 3-4 місяці для доозброєння і оновлення.

Друга задача, що є взаємопов'язаною з новою стратегією війни, — «удари довгої руки», як її називають військові. Постійне нарощування атак безпilotною авіацією ближніх і дальніх тилів Росії. Усе більше й глибше переносити війну на територію Владіміра Путіна. Висна-

окопів. Без багатьох додаткових укріплень проти танкових атак і захисту основних доріг та важливих позицій. Саме тому, за даними британської розвідки, росіяни дуже швидко подолали 6,4 км від центру Авдіївки. Такого раніше не спостерігалось.

Це особливо напружує на тлі потужної російської оборони, яка зламала український контрнаступ минулого року. Американські журналісти стверджують, що на відміну від примітивних укріплень українців, які росіяни штурмують під Авдіївкою, москвити під Вербовим на півдні мають кільцеву систему укріплень. Траншеї такої ширини, що дозволяють ловити танки та бронетехніку, за ними — мережа бетонних перешкод, «зуби дракона», а в кінці — розгалужена система окопів для піхоти з максимальним захистом.

І хоча Зеленський обіцяв українським фронтвикам «приділити максимум уваги фортифікаціям», фактично використаної стратегії оборонних систем немає і не проглядається.

Було б помилкою в цих умовах шукати стрілочників лише серед командирів батальйонів і бригад. На цьому наполягає головком Сирський, котрий заявив про кадрові зміни військових командирів, «які несуть загрози життю підлеглих». Президент видав йому карт-бланш на кадрові зміни в армії, в штабах — будь-які.

Це, можливо, потрібно, але вкрай недостатньо. Бо не йдеться про переосмислення всієї воєнної політичної ситуації та адаптацію до нового етапу війни, на якому росія все більше домінує і намагається встановити контроль та управляти бойовими операціями по всій лінії фронту.

Війна прискорила всі без винятку процеси внутрішнього і зовнішнього розвитку. Через кризи та виклики. Водночас вони створюють і відкривають вікна нових можливостей.

Як кажуть, або пан, або пропав. Це чи не останній шанс залишити себе самостійним, незалежним, суверенним народом і панувати у своїй хаті, не йдучи в прийоми до Москви. ■

жувати економічний потенціал, вносити хаос і невизначеність, демонструючи загрозу кризи Росії та її розпаду.

Росія робить із нами це вже понад два роки.

Військова недополітика

Однак, оцінка реальності, схоже, доводить, що в глави держави України ясного бачення воєнної стратегії в нових умовах немає. Його плани йти назустріч російським військам, контрнаступати й звільняти території будувались на піску.

Очевидно, що Зеленський потрапив у пастку власної самовпевненості, звільнивши перевірені і ефективні стратегії на чолі із Залужним.

А Росія тим часом нарощує свою перевагу.

Газета «Нью-Йорк таймс», аналізуючи знімки агенції Planet Labs, стверджує, що невеликі, але стрімкі успіхи росіян на фронті пов'язані не лише з нестачею боеприпасів і зменшенням західної допомоги Україні, а й з надзвичайно слабкими, невідповідними самому характеру війни лініями української оборони.

Наприклад, оборонні рубежі на захід від Авдіївки здебільшого складаються з примітивних

ІХНІЙ ПОЧЕРК

Кривавий «п'янік» на узбіччі москви

Черговий теракт — виправдання крові чи нова гра путіна?

Тетяна ПАРХОМЧУК

Теракт у підмосковному концертному залі «Крокус Сіті Хол» 22 березня 2024 року став наймасштабнішим актом тероризму після історії з виставою «Норд-Ост», коли загинули 170 людей, включно з десятками нападників. Новий теракт забрав життя щонайменше 130 осіб.

Попри перші відомості про центральноазійське походження терористів, російська пропаганда спробувала пов'язати їх з Україною. У ГУР МОУ назвали такі заяви нісенітницею.

Заступник директора Центру геоелектроніки Атлантичної ради у Вашингтоні Чарльз Лічфілд вважає очевидним, що кремль прагне пов'язати цей теракт з війною проти України. За нібито «причетність» до вбивства стільки людей москва може пригрозити Києву новими атаками дронів і балістики.

Це не змусило себе довго чекати: москва ще більше розщедрилась на балістику для України. І попри постійні нічні ракетно-дронові атаки, вже 24 березня вдень балістичні ракети вдарили по Львівщині, а 25-го вранці — по Києву, після обіду ж гатили балістикою по всій Південній, Східній та Центральній Україні. Водночас це може бути й виправданням нового наступу на суходолі. Тож Україні необхідно продовжувати мінувати мости й шляхи.

Росія проголосувала за путіна, а значить — за війну, і тепер у кремлівського м'ясника ще більше розв'язані руки на все.

Затуманені

Нагадаємо, у залі «Крокус Сіті Хол» у підмосков'ї сталася стрілянина під час концерту гурту «П'янік». У будівлі також пролунав вибух, після цього почалася пожежа.

Більша частина концертної зали була охоплена вогнем. Там частково обвалився дах. Площа пожежі становить до 3 тисяч квадратних метрів.

Група «П'янік» неодноразово виступала з концертами на підтримку соратників путіна, у тому числі в анексованому Криму.

На початку березня посольство США в росії попереджало про ймовірну підготовку терактів у москві. Зокрема, громадян США закликали уникати великих скупчень людей, наприклад, концерти. Тоді путін назвав такі попередження шантажем і провокацією.

Одразу після стрілянини у «Крокус Сіті Холі» речниця мзс рф марія захарова почала вимагати у США всю інформацію про підготовку кривавого теракту.

Соратник путіна чеченський лідер рамзан кадиров та інші російські чиновники засудили теракт і вимагають покарати винних.

Співчуття росії висловили в ООН й олександр лукашенко.

Зауважимо, це на тлі всього того геноциду, котрий росія щодня творить в Україні.

Заступник голови ради безпеки рф дмитрій медведев виплеснув свою чергову алкогольносиндромну дурню: «Якщо буде встановлено причетність Києва і його «натхненників», то всі мають бути знайдені та безжалюбно знищені як терористи».

Тим часом у Вашингтоні заявили про відсутність бодай однієї ознаки причетності України до події у «Крокусі». «Наразі немає жодних ознак того, що Україна або українці були причетні до стрілянини, — заявив американським журналістам координатор зі стратегічних комунікацій Ради нацбезпеки Білого дому Джон Кірбі. — На цій ранній стадії я б не радив вам шукати будь-якого зв'язку з Україною».

Скільки ще крові заради путіна?

Реакція України була відповідною. Теракт у підмосков'ї є свідомою провокацією режиму путіна, про яку попереджала міжнародна спільнота, заявив представник Головного управління розвідки Міноборони України Андрій Юсов. «Кремлівський тиран із цього починає свою кар'єру і такими ж злочинами проти власних громадян хоче її завершити», — сказав він.

Навесні 2000 року, після виборів путіна, генерал ФСБ Герман Угрюмов сказав: «Нам довелось підривати будинки, щоб посадити його в кремль, скільки ж доведеться пролити крові, щоб його звідти прибрати?». Після цієї

заяви Угрюмов не прожив і кількох місяців.

Близько 20 років тому в росії відбулась серія терактів — підризи житлових будинків у москві. Офіційна влада росії в організації цих терактів звинуватила чеченських бойовиків. З 1999-го до 2009 року росія вела у Чеченську війну.

У 2002 році колишній співробітник ФСБ Олександр Литвиненко написав книгу «ФСБ підризає росію: Федеральна служба безпеки — організатор терористичних актів, викрадень і вбивств». У ній він оприлюднив альтернативну версію терактів. На його думку, вибухи житлових будинків організувала ФСБ росії з метою виправдати Другу чеченську війну та закріпити у владі владіміра путіна. У 2006 році Литвиненко отруїли радіоактивним полонієм.

Тобто сценарій старий, його путін уже використовував під час захоплення влади: той самий «рязанський цукор», ті самі вибухи будинків у москві, той самий Норд-Ост.

«Кривавий штурм російської столиці став поверненням до попереднього періоду правління путіна, що тривав чверть століття, коли терористи-смер-

Скільки ще доведеться пролити крові, щоб прибрати путіна з кремля?

тники забрали життя десятків людей, — пише Bloomberg. — Це зруйнувало ілюзію безпеки в москві, яку путін намагався культивувати протягом більш ніж двох років після масштабного вторгнення в Україну».

З відповідною заявою виступив і Легіон «Свобода Росії», котрий воює на боці України проти диктатури путіна. Легіонери оприлюднили заяву, в якій звинувачують у теракті, в підмосков'ї, терористичний режим путіна.

У своїй заяві російські добровольці наголосили, що вони вже мали справу з подібними проявами кремлівської диктатури з перших днів путіна при владі та не здивовані черговою кривавою провокацією.

«Підкреслимо, що Легіон не воює з мирними росіянами. «Рязанський цукор» — метод силовиків путіна, який ми не підтримуємо і проти якого ведемо боротьбу», — йдеться у заяві «Свободи Росії».

Російські добровольці пригадали серію терактів у москві 1999 року і заявили, що боротимуться проти путінських силовиків. Вони також зазначили, що ретельно готувався не лише сам теракт, а й медійне висвітлення його.

Довга низка причин

Версій причин цього теракту чимало, й усі можуть бути вірними й

Терористичний «п'янік» у «Крокус Сіті Холі».

взаємопов'язаними. Може, таким і є запит населення рф, мовляв, обрали путіна правильно й зараз він наведе порядок. Однак усі теракти на росії виглядають як дивний симбіоз терористів та спеціальних служб.

Ні зараз, ні раніше неможливо зрозуміти декілька суттєвих речей: цей теракт дійсно організований людьми, котрі хочуть чогось добитись, чи він організований російськими спецслужбами? Або ще інакше: про цей теракт, якщо він був організований людьми, котрі прагнуть змін, було відомо російським спецслужбам? Вони спеціально допустили його проведення? Чи все ж таки про щось не знали? Або якась частина російських спецслужб чогось не знала, а якась знала й вирішила, що вона таким чином може поставити під сумнів компетентність своїх колег-конкурентів? Адже конкуренція між федеральною службою безпеки і головною розвідувальним управлінням — це вічна на росії тема. Для її прояснення фахівцям треба вималювати чималу складну схему зв'язків, котрі склались протягом не одного року. Й тоді

може бути щось зрозумілим, але не до кінця.

І наразі та сама ситуація: ми достеменно не знаємо й не зовсім розуміємо, що ж відбулося насправді.

Наступна ймовірність — це створення умов, котрі на росії певний час стримуватимуть масові заходи. Також це може бути реалізацією сценарію створення відповідної атмосфери в російському суспільстві. Адже, якщо згадати попередні терористичні акти в москві, після них дуже змінювались суспільні настрої.

Ідеться не лише про політичні налаштування, а загалом про відчуття безпомічності, безпорадності. Люди хочуть, щоб усе це якнайшвидше закінчилось, бо вони не можуть жити в постійному страху й напрузі.

Ми вже знаємо, що це все на росії робиться не просто так, а пропрацьовується із психологами масових настроїв. Крім того, ця історія не нова, бо це терористичний досвід російської імперії.

Водночас звернімо увагу, що тотальний обстріл України, під час якого суттєво було пошкоджено дамбу стратегічної Дніпровської ГЕС — напередодні «п'яніка» під москвою, — відійшов на другий план уваги міжнародної спільноти. Тому це ще одне підтвердження, що організація терору на концерті — справа рук кремля.

Дивні маневри Заходу

Західні спецслужби знали про те, що готується теракт, застерігали росію, але та нібито не зважала на ці попередження. Представниця Ради національної безпеки США Адрієн Вотсон заявила, що, незважаючи на те, що американський уряд мав інформацію про підготовку цього теракту і попередив про неї в тому числі й москву, диктатор владімір путін відреагував критикою на намагання США допомогти, звинувативши Штати в шантажі, залякуванні та спробі дестабілізувати ситуацію.

Водночас образлива риторика про те, що путін нібито з недовірою і дуже критично поставився до попереджень західної розвідки про теракт, може бути лише зовнішньою оболонкою. Та й якщо західні служби попереджали про цей теракт, то вони точно мали б знати, хто його спланував і скоїв. Нехай би розповіли вже все до кінця.

Не здивуємось, якщо через деякий час в американських ЗМІ, тому-таки журналі NewsWeek, вийде розслідування про «узгодження» теракту США та рф на кшталт того, що повідомлено про спільне наведення «червоних ліній» між цими державами напередодні широкомасштабного вторгнення в Україну.

Після заяв радника президента США Джейка Саллівана про те, що Україні треба припинити атакувати нафтопереробні заводи рф, ми вже нічому не здивуємось. Так, Саллівана відносять до промосковських американських політиків, але навряд чи чиновник Білого дому видавав би таке в простір без узгодження зі своїм патроном — Джо Байденом.

Чи будуть нові теракти?

А тим часом у понеділок, 25 березня, в москві суд заарештував усіх чотирьох підозрюваних у вчиненні теракту в «Крокус Сіті Холі», що стався у п'ятницю ввечері, 22 березня. Їх звинувачують у тероризмі. Максимальне покарання за цією статтею кримінального кодексу рф передбачає довічне позбавлення волі. Суд встановив термін арешту для всіх фігурантів до 22 травня. Пізніше стало відомо про ще двох підозрюваних, і їх кількість може збільшуватись.

Однак, незважаючи на свіжі анонси терористів «ісламської держави», котрі погрожують новими терактами росії та особисто путіну, останній не зважає на цю інформацію і думає лише про війну з Україною. Тому сумнівів про причетність російських спецслужб до теракту стає все менше.

Іде війна за виживання, і 22 березня путін показав, що вб'є стільки росіян, скільки йому треба для досягнення його політичних цілей. ■

Максим СТРИХА, доктор фізико-математичних наук, професор,
Богдан ОЛЕКСЮК, аналітик

Інформаційні стрічки третього року великої війни регулярно повідомляють про нові ядерні загрози та нові хвилі російських навколядерних фейків. У Європі загострюються дискусії щодо власної безпеки за умови, коли, в разі перемоги Дональда Трампа на виборах у США, американську ядерну парасольку європейцям уже може й не бути гарантовано. Тож спробуймо оглянути все це в рамках однієї короткої статті, щоб зрозуміти, чого нам насправді боятися, а що потрібно тільки уважно моніторити, щоб бути готовими до різних варіантів розвитку подій.

ЗАЕС: ілюзія російського контролю

5 січня в «журналі для нобелівських лавреатів» Science з'явилася стаття авторитетного міжнародного наукового журналіста Річарда Стоуна (до речі, лауреата премії НАН України «За популяризацію науки») «В очікуванні ядерної біди». У ній стисло, але достатньо повно оглянуто ядерні ризики, які спричинило вторгнення росії в Україну, починаючи від 24 лютого 2022 року, коли було окуповано територію Чорнобильської АЕС.

Найдокладніше в ній розглянуто ситуацію навколо захопленої росіянами в перші дні війни Запорізької АЕС, яка в 2022-му відіграла чільну роль у конструкціях авторів фейків про «створення української брудної бомби» — як місце, де для такої бомби начебто напрацьовували радіоактивні матеріали. Річард Стоун наголошує: інспектори МАГАТЕ, які працюють на окупованій станції з вересня 2022 року, ніяких слідів роботи над «брудною бомбою» не виявили, але за умови здійснення провокації, співставної за масштабами з вивантаженням у повітря греблі Каховської ГЕС (цієї катастрофі Science присвячує іншу статтю в тому ж номері), станція сама може перетворитися на «велику брудну бомбу».

Звернув Річард Стоун увагу на ще одну радіоактивну небезпеку, про яку рідко пишуть ЗМІ, — на 40 млн тонн відходів уранового виробництва, які накопичилися на майданчику Придніпровського хімічного заводу на Дніпропетровщині ще до закриття цього виробництва в 1992 році. До 2022 року з допомогою Євросоюзу місце зберігання відходів було надійно огорожено. Але ракетний удар по цій території може за певних погодних умов підняти хмару радіоактивного пилу, потенційно небезпечну для сусіднього міста Кам'янське.

Однак найбільшою небезпекою для України, на думку журналіста, залишається удар російською тактичною ядерною зброєю, чим путін та його оточення раз у раз погрожують. Статтю завершує заклик зупинити «ядерне божевілля».

З огляду на вагу журналу Science у міжнародній системі «табелів про ранги» очікуваною була негайна реакція з російського боку. Гендиректор «Росатома» олексій ліхачов уже 6 січня запевняв в інтерв'ю телеканалу «Россия 24» про цілковиту безпеку експлуатації ЗАЕС. Він ще раз повторив зроблену раніше заяву, що наявного персоналу цілком досить для надійної роботи станції, єдина загроза для якої начебто виходить від «бойовиків ЗСУ».

Реакція з українського боку теж не забарилася. В інтерв'ю Укрінформу 11 січня під час поїздки до Запоріжжя міністр енергетики України Герман Галуценко заявив, що росіяни живуть ілюзією контролю ситуації на ЗАЕС. «Зараз ситу-

ація розвивається погано. Це констатуємо не лише ми, а й експерти МАГАТЕ, які перебувають на станції. Нещодавно була заява МАГАТЕ про недопущення інспекторів до реакторних залів, а це означає, що росіяни приховують реальний стан справ. Він нам відомий. Реальний стан справ називається «деградація устаткування», — підкреслив міністр. Адже устаткування кожної АЕС передбачає проведення постійних робіт для його підтримки. Зараз такі роботи не проводять, а це призводить до деградації. І тому фахівці «Росатома» є злочинцями з точки зору міжнародного права, наголосив Галуценко.

«Росатом» — один зі стовпів путінського режиму

Утім ця заява не містить нічого несподіваного. Адже «Росатом» є інтегральною частиною російської машини масового вбивства. Того ж 11 січня в російських ЗМІ промайнуло повідомлення: «Росатом» не лише виконав усе оборонне замовлення, а й представив путіну ініціативні військові розробки. Керівник «Росатома» ліхачов навіть заявив, що «дуже пишається колективом ядерного збройного комплексу, який буквально живе військовим порядком денним».

Такі повідомлення слід, напевно, якнайширше тиражувати для тих на Заході, хто досі вважає, що війна війною, а співробітництво з російськими науковими установами, «Роскосмосом», «Росатомом» тощо має продовжуватися в «інтересах світової науки та розвитку технологій». Адже з них зрозуміло, що прихильники співробітництва з росіянами фактично стають співучасниками вбивства мирних українців.

Це особливо важливо вра-

«Ситуація навколо ЗАЕС зайшла в глухий кут. Шестирічний термін експлуатації завантаженого в реактори ядерного палива (воно тут двох типів — російської компанії ТВЕЛ та американської «Вестінгауз») завершується».

ховувати тим, хто зараз планує співробітництво з «Росатомом». Цей контрольований особисто путіним концерн є грізною силою, на нього припадає близько третини світового виробництва збагаченого урану. Сьогодні «Росатом» працює над спорудженням 34 енергоблоків в 11 країнах (зокрема, в Китаї, Єгипті та Угорщині).

ВЕС діють 20 ядерних блоків російського проекту ВВЕР (по 2 — в Болгарії та Фінляндії, по 6 — у Чехії та Словаччині, 4 — в Угорщині). Для забезпечення їх паливом «Росатом» планує виробляти твели на спільному підприємстві з французькою державною компанією Framatom SA у німецькому місті Лінген. Для цього на початку 2023 року було створено спеціальну спільну компанію.

Такі новини не несуть нам нічого доброго. Обсяг іноземних замовлень «Росатома» становить зараз близько 140 міль-

Загрози та фейки: американську

За яких умов Запорізька АЕС може перетворитися на «велику брудну бомбу» і чому «Росатом» є співучасником убивств українців

Ядерний монстр — рф — спроможний на локальні підлості і шантаж.
Фото з сайту bbc.com.

ярдів доларів. При цьому концерн, стараннями Угорщини, перебуває поза санкціями ЄС. Очевидно, зробивши рішучий крок до незалежності в газовій сфері, Євросоюз мав би зробити наступний крок саме в сфері атомній — це стало б дошкульним ударом по одній з найважливіших опор російського режиму.

Росія і МАГАТЕ: ситуація в глухому куті

Станом на початок березня, як розповів журналістам голова НАЕК «Енергоатом» Петро Котін, в Україні рівень загрози аварії на окупованій АЕС оцінюють у 7-8 балів по десяти-

На початку березня рада керуючих МАГАТЕ більшістю голосів підтримала розроблений Україною проєкт резолюції, що, зокрема, закликає росію до термінового виведення всього несанкціонованого персоналу, включно з військовими, із ЗАЕС та до негайного повернення станції під повний контроль компетентних органів України відповідно до чинної ліцензії, виданої Державною інспекцією ядерного регулювання України. Це необхідно для її безпечної та надійної експлуатації.

Очільник МАГАТЕ Рафаель Гроссі 6 березня мав розмову з президентом росії путіним у

що перезапуск будь-якого з реакторів ЗАЕС повинен бути повністю виключений. Згідно з заявою «Грінпісу» (який зазвичай намагається оминати суто політичні питання), «МАГАТЕ не повинно грати роль удаваного регулятора в нагляді за російською ядерною бомбою сповільненої дії», а має чітко заявити, що безпечна експлуатація окупованої станції неможлива за визначенням.

Водночас російське МЗС виступило за грізною заявою: «Будь-які резолюції, а також заяви офіційних осіб та міжнародних організацій, які закликають до «повернення» ЗАЕС України чи встановлення над нею міжнародного контролю, розглядаються нами як спроба зазіхання на суверенітет та територіальну цілісність Росії».

Наразі можна констатувати: ситуація навколо ЗАЕС зайшла в глухий кут. Шестирічний термін експлуатації завантаженого в реактори ядерного палива (воно тут двох типів — російської компанії ТВЕЛ та американської «Вестінгауз») завершується. Шанси на те, що завод-виробник дадуть згоду на його експлуатацію понад норму, — невеликі. Без такої згоди відпрацьоване ядерне паливо, за правилами, потрібно забрати з активних зон усіх шести реакторів. Оскільки кваліфікованого українського персоналу на станції вже не залишилося, як це буде зроблено і де це паливо зберігатиметься надалі — абсолютно незрозуміло.

Тим часом будь-який серйозний інцидент на окупованій росіянами Запорізькій АЕС може призвести до зупинки розвитку атомної енергетики в усьому світі. Про це в інтерв'ю Укрінформу заявив міністр енергетики Герман Галуценко: «Дехто думає, що ця ситуація із ЗАЕС — інцидент на ній — їх не зачепить. І при цьому вони бу-

Сочі щодо ситуації на ЗАЕС. Там-таки Гроссі поспілкувався з головою «Росатома» ліхачовим і зустрівся з представниками міноборони та МЗС росії. Після зустрічі голова МАГАТЕ заявив, що переговори були «напруженими». Своєю чергою кремль у короткій заяві написав, що путін «готовий зробити все для забезпечення безпеки, де ми задіяні в атомній енергетиці».

Було видно, що очільник МАГАТЕ виявляє чудеса дипломатії, аби хоч якось продовжити діалог із не схильною до будь-яких діалогів росією. Гроссі не лише тиснув руку кривавому диктатору, а навіть заявив, що усунення українського персоналу начебто не є критичним для безпеки на ЗАЕС (що, вочевидь, не є правдою). Після зустрічей у Сочі чільна міжнародна природоохоронна спільнота «Грінпіс» звинуватила Гроссі в самозаспокоєності і заявила,

ТЕХНОЛОГІЇ І ВІЙНА

Чи гарантовано європейцям ядерну парасольку

дують атомну енергетику чи мають відповідні плани. Але це — велика помилка. Адже ренесанс атомної енергетики може закінчитись на Запорізькій атомній електростанції», — зазначив він.

Нові ядерні фейки

Росіяни не були б росіянами, якби не ширили щоразу нові фейки. Після фейків про українську ядерну зброю, українську брудну бомбу та навіть пряме постачання Україні ядерної зброї Заходом (їх докладно оглянуто в нашій аналітичній статті «Зброя судного дня», див. «Україну молоду» від 23 і 30 серпня минулого року) запущено ще один: Штати самі вдарять по Україні ядерною бомбою, щоб приховати її поразку у війні!

Цей фейк запущено від імені колишнього аналітика ЦРУ Рея Макговерна («корисних ідіотів» та просто ідіотів завжди очолює використовували різні розвідки) через ютуб-канал Judging Freedom. Начебто для Байдена програти в Україні означає програти на виборах, ЗСУ зазнають однієї поразки за іншою, тому в американських генералів є спокуса запропонувати Байдену вдарити ядерною бомбою по Україні, виграти вибори, а потім якось розрулити цю ситуацію.

Попри те, що безглуздість такої заяви очевидна відразу й навіть не потребує якогось глибокого аналізу, її широко підхопили не лише російські ЗМІ, а й медіа низки східних країн ЄС, зокрема Болгарії. А болгарські «Факти» 5 січня вже навіть підрахували: ракетні удари по Україні під час новорічних свят за руйнівною силою були еквівалентні використанню кількох тактичних ядерних зарядів. І це, на жаль, жодним фейком не є.

Ще один фейк було запущено 24 січня через маргінальний австралійський ресурс «Айлендер». У статті під назвою «Чи збирається Зеленський розпочати ядерну війну?» стверджується, начебто ще в листопаді 2023 року новопризначений міністр оборони України Рустем Умеров здійснив таємний візит до багатого на уранові поклади африканського Нігера — звісно ж, для того, щоб домовитись про матеріал для майбутньої української ядерної бомби.

Навіщо взагалі потрібна була така поїздка українського високопосадовця, адже наша держава сама має багаті уранові родовища, — видання промовчало. Ще абсурдніше виглядав би такий візит через те, що в Нігері прийшов до влади відверто проросійський військовий режим. Очевидно, через цю обставину фейк, широко підхоплений російськими ЗМІ, поширення на Заході не набув.

Погрози старі та нові

Від фейків росія органічно переходить до погроз. Ще 11

січня колишній номінальний президент РФ у 2008–2012 роках, а нині заступник секретаря тамтешнього радбезу Дмитрій медведев заявив, що будь-які спроби українців уразити ракетні майданчики в росії наданою Заходом зброєю далекого радіусу можна буде трактувати як підставу для застосування росією ядерної зброї. Підставою для такої погрози стала, очевидно, заява тодішнього речника українських ПС Юрія Ігната про те, що боротися з балістичними ракетами типу С-300 можна, лише знищуючи їхні наземні пускові установки (про плани атаки пускових комплексів російських стратегічних ракет при цьому зовсім не йшлося).

Попри те, що Дмитрій медведев уже встиг набриднути своїми численними кровожерними заявами і до них на заході почали ставитися з певною іронією, в стрічку новин багатьох ЗМІ ця погроза потрапила. Але агентство «Ройтерз» слушно кваліфікувало її насамперед як чергову спробу кремля змусити Захід зменшити військову підтримку України. Аналогічні повідомлення розповсю-

дують військ путін уже психологічно змирився). Водночас російський диктатор заявив, що необхідності застосовувати ядерну зброю у війні проти України ніколи не було і він над цим ніколи й не замислювався.

Європейська реакція

Проте російські ядерні погрози такі спричинили певні зрушення в головах на Заході. З січня у впливовому виданні Національного інституту публічної політики США з'явилася стаття Міхаеля Рюхле (колишній голова секції кліматичної та енергетичної безпеки НАТО) «Німецькі міркування про європейське ядерне стримування».

Ця стаття має промовистий початок: «Повірте, сер, коли людина знає, що її мають повісити за два тижні, це неймовірно концентрує її розум». Добре відомому спостереженню Семюела Джонсона, можливо, більше двох століть, але воно добре підсумовує поточні настрої в деяких частинах європейської, зокрема німецької, стратегічної спільноти. Зіткнувшись із агресивною росією на сході

рення того, як його досягти.

Ще одна причина скепсису полягає в тому, що Німеччина, де періодично спливають деякі з цих ідей, не є реальним лідером на шляху до незалежного європейського стримування. Адже ця країна через партійну політику протягом багатьох років залишалася неспроможною навіть ухвалити приземлене рішення оснастити бундесвер озброєними безпілотниками і її оборонний бюджет все ще залишається нижчим за норматив НАТО у два відсотки від ВВП.

Автор статті вважає, що для нової адміністрації США уроки поточної дискусії щодо європейського ядерного стримування повинні бути досить простими: з одного боку, Сполучені Штати повинні продовжувати нагадувати союзникам про їхню відповідальність за перебалансування тягаря трансатлантичної оборони шляхом збільшення власних військових витрат. З іншого боку, Вашингтон повинен також словом і ділом підкреслити свою незмінну відданість розширеному ядерному стримуванню. Якщо наступний президент США не зробить цьо-

«Можливо, європейцям таки варто ризикнути (як порадив їм Макрон) і розмістити в Україні принаймні обмежені контингенти своїх військ (звісно, в глибокому тилу); існує шанс, що це подіє на росію як важливий фактор стримування».

дили й інші інформагенції, зокрема турецька «Анадолу».

Утім, схоже, медведевське розмахування ядерною дубинкою починає набридати не лише на Заході. У російській «Бізнес газеті» 7 січня несподівану заяву виголосив інший російський «яструб», сергій караганов, який не так давно сам закликав до «превентивного ядерного удару» проти Європи. Але тепер він стверджує: ядерний удар по Україні не вирішить жодних проблем, він, навпаки, викличе серйозні негативні наслідки. «Наші західні супротивники підштовхували нас до того, щоб ми завдали ядерного удару по Україні 10-12 місяців тому. Це викликало б серйозні негативні наслідки і не привело б до рішучих змін для досягнення перемоги. Наскільки я знаю, це була кампанія чорної інформації. Я не уявляю собі, щоб такий варіант розглядався нашим керівництвом», — заявив караганов. Щоправда, відтоді караганов іще раз змінив позицію, заявивши, що Україну таки варто бомбардувати за збиття російських військових літаків.

Нарешті, про постійну «технічну готовність» росії до ядерної війни заявив і сам владімір путін. В інтерв'ю він провів і чергову російську «червову лінію»: направлення в Україну військ США, що начебто буде розцінено як «інтервенція на російську територію з усіма наслідками» (з чого дехто зробив висновок, що з потенційною присутністю в Україні фран-

та Сполученими Штатами, які, ймовірно, йдуть до другого президентства Трампа, деякі європейці бояться найгіршого: старий континент, позбавлений «ядерної парасольки» США, залишиться беззахисним перед ядерним шантажем з боку росії. Тому вони намагаються зосередитися на тому, що, на їхню думку, є єдиним виходом із цієї дилеми, — незалежному європейському ядерному стримуванню».

Це вже має практичні проваги: в інтерв'ю німецькому тижневику «Ді Цайт» у грудні 2023 року колишній міністр закордонних справ Німеччини Йошка Фішер виступив на користь європейського ядерного стримування. Це стало несподіванкою, оскільки саме Фішер, прийшовши на посаду в 1998 році, розпочав кампанію за «політику невикористання ядерної зброї першими» країнами-членами НАТО, а в 2020 році підписав лист із проханням до неядерних союзників НАТО приєднатися до Договору про заборону ядерної зброї.

Однак висновок автора статті є, швидше, песимістичним: незважаючи на те, що заклики до незалежного європейського ядерного стримування здаються декому своєчасними, вони швидко втрачають свою привабливість, коли стають очевидними проблеми реалізації такого амбітного проекту. Тому, ймовірно, не випадково майже всі пропозиції щодо європейського ядерного арсеналу не передбачають детального обгово-

го, бо таке зобов'язання знову може зробити союзників надто самовдоволеними, іншим чиновникам адміністрації варто порадити розумнішу тактику: запевнити європейців, і особливо німців, що прославлена «ядерна парасолька» США залишиться на місці.

Утім лідерство тут несподівано перебрала на себе Франція. У резонансному інтерв'ю чільним французьким телеканалам увечері 14 березня Еммануель Макрон нагадав владіміру путіну: його держава теж має свою ядерну зброю і ядерну доктрину, а тому погрожувати їй — недоречно.

А прецедент грубого порушення принципів нерозповсюдження створила вже сама росія, розмістивши тактичну ядерну зброю на території васальної Білорусі...

Замість висновку

Ядерні ризики впродовж минулих місяців неодноразово змінювалися. Як стало нещодавно відомо з інформації CNN (з посиленням на високопоставлених представників адміністрації президента США), наприкінці 2022 року США таки почали «ретельно готуватися» до того, що росія може завдати ядерного удару по Україні. За словами анонімних американських високопосадовців, після російських заяв про те, що Україна начебто створює «брудну бомбу», адміністрація Байдена була реально стурбована тим, що росія може застосувати тактичну ядерну зброю (хоч тональність

її публічних коментарів була, радше, заспокоїливою).

На щастя, у 2022-му оргія на Шекавиці не знадобилася — росіяни використати ядерну зброю не наважилися. Чому так сталося? Скоріше, тому, що заяви росіян від початку були елементом шантажу. А можливо, й тому, що самі росіяни, попри грізні заяви, не були впевнені щодо боездатності власних зарядів, адже їх випробовування не здійснювали вже кілька десятиліть. Принаймні так вважає український експерт з військової розвідки, полковник запасу СБУ Михайло Притула.

Загострення дискусії про незалежне європейське ядерне стримування зараз, коли до дня голосування в США ще понад 7 місяців, засвідчує реальний рівень занепокоєності європейців станом справ. Звісно, ядерними державами залишаються Велика Британія та Франція, але сумарне число їхніх боєголовок на порядок менше від російського.

І за цих умов одним з найочевидніших рецептів для європейців є підвищувати обсяги підтримки України, забезпечуючи наразі власну безпеку конвенційними засобами — і чужими руками. Що вони, в принципі, й роблять на тлі ганебного зволікання з голосуванням про підтримку України в американській палаті представників.

А можливо, європейцям таки варто ризикнути (як порадив їм Макрон) і розмістити в Україні принаймні обмежені контингенти своїх військ (звісно, у глибокому тилу); існує шанс, що це подіє на росію як важливий фактор стримування. Бо путінська росія, попри всю свою огідність і готовність до повсякчасного ядерного шантажу, навряд чи вдасться до першого ядерного удару — добре усвідомлюючи, що навіть Британія з Францією неминуче завдадуть їй у відповідь надзвичайно тяжких втрат та руйнувань. А обмін ядерними ударами між росією та США означатиме кінець людської цивілізації як такої.

Наразі ми можемо констатувати: ядерна російська загроза не є для нас зараз найгострішою, є багато інших значно актуальніших загроз та викликів (і чимало з них мають, на жаль, внутрішнє походження). Тож готуватися до останньої оргії на Шекавиці (як восени 2022-го) явно не варто. Але російські фейки та реальні кроки в ядерній сфері відстежувати, однак, і далі слід дуже ретельно — ядерний монстр спроможний на різні локальні підлості.

А ось ситуація на ЗАЕС справді загрозлива і вирішення в найближчій перспективі не має. Причому міжнародний резонанс проблеми починає проявлятися і в неочікуваних місцях. Так, опоненти будівництва АЕС у Казахстані почали говорити не тільки про екологічні ризики й загрозу для здоров'я людей у випадку виникнення нештатної ситуації, а й про те, що у випадку можливої російської агресії станція перетвориться на об'єкт масштабного геополітичного шантажу, як це вже сталося із ЗАЕС.

Запровадження європейських санкцій проти «Росатома» — важливого компонента російської «машини убивств» — має стати на найближчий час одним із пріоритетів української дипломатії. ■

Наталія НАПАДОВСЬКА

■ ЕКСПОРТ-ІМПОРТ

Кому тут несолодко?

Європа створює обмеження для українських виробників курятини, яєць, цукру

Сподівання деяких європейських фермерів не справдилися: профільний комітет Європарламенту в березні продовжив до 5 червня 2025 року режим безмитної торгівлі з Україною. Але, щоб розлючені фермери не знесли своїми тракторами Єврокомісію, остання залишила право накласти обмеження на «особливо чутливі сільськогосподарські продукти» — птицю, яйця і цукор. Це означає, що якщо імпорту цих продуктів перевищить середні обсяги 2022 і 2023 років, то постане питання квот.

Праві політики активно експлуатують як політичні дивіденди нещодавній гучні акції протесту фермерів. У Франції це «Національне об'єднання» (RN) Марін Ле Пен. У Німеччині протести фермерів підтримує «Альтернатива для Німеччини» (AfD). Протести у Франції розпочалися через плани уряду щодо скорочення субсидій на сільськогосподарське паливо. Схожа причина протестів у фермерів Німеччини, Греції та Румунії. В Італії аграрії вимагали відновити податкові пільги для сільгоспвиробників. У Польщі фермерів підбурює права партія «Право і Справедливість» (PiS) та маргінальні політики. «Є багато свідчень того, що протести фермерів відкривають вітер змін», — наголосила представник «ПіС», депутат Європарламенту Ядвіга Вишнеvsька в інтерв'ю польському тижневику «Солідарність».

Але, без сумніву, найбільшим вигодоотримувачем «аграрної бурі» в Європі є росія. Особисто путін іще в 2022 році озвучував тези на кшталт «наплив дешевих українських продуктів» підтримує європейські ринки. Відмовившись від «зернової угоди», росія розраховувала, що українське зерно сухопутним маршрутом хлине в Європу і буде продано в прикордонних з Україною країнах, перш за все в Польщі. Коли це сталося, європейським «друзям путіна» і популістам було дуже легко підхопити підкинутий наратив і заслати розгніваних фермерів на українські кордони.

А от асоціація молочників Польщі, наприклад, не підтримує блокаду польсько-українського кордону. Польські постачання молока, сирів та йогуртів до нас набагато перевищують українські до Польщі. «Дорогі фермери, пам'ятайте, що в цій країні є не лише виробники зерна», — резонно зауважила директор Польської молочної палати Агнешка Малишевська.

Тож дешева українська зерно — це турбота фермерів з країн Східної Європи. Та й то не всіх. Наприклад, тваринники Іспанії та Італії були раді збільшити постачання зерна з України. Тож до списку «особливих» товарів наше збіжжя не потрапило.

Українська продукція займає не більше 0,5% ринку ЄС. Тож говорити про конкурентний тиск із боку української продукції, враховуючи ці фактори, некоректно. Чому тоді європейські фермери та галузеві асоціації протестують? Бо їх лякає динаміка поставок. Крім того, на 2023—2027 роки в євробюджеті заплановано 189,2 млрд євро на прямі субсидії фермерам, а конкурентна українська продукція — це пряма загроза звичному життю «на халаву».

Заступник міністра економіки та торговий представник України Тарас Качка уточнює: «Євросюзом шокований не лише масштабом українського агросектору, а й тим, що ми починаємо переговори, коли вже глибоко зайшли на їхній ринок. Не тільки в рамках АТМ (Autonomous Trade Measures — автономних торговельних заходів. — Ред.), а й у рамках угоди про вільну торгівлю».

Рішення, запропоноване Єврокомісією, значно погіршує умови торгівлі, які діяли протягом 2022—2023 років, тож чим завинила українська курка? Парадоксально, але ефективністю виробництва. У Європі птахівництво — це, як правило, сімейний бізнес. Кожна зай-

нята в ньому родинна фірма вирощує в середньому 40-50 тис. курей, а українські підприємства вирощують у середньому 1,8 млн курей. І хоч у загальному споживанні країнами ЄС м'яса птиці частка українського експорту становить тільки 1,5%, фермерів знову ж таки лякає динаміка поставок.

Хитра українська курка часто проходить через заводи в Європі, зокрема, в Бельгії, Нідерландах чи Польщі, які не зобов'язані вказувати її походження. Найбільшим постачальником курячого м'яса в Європу є МХП. Агрохолдинг Косюка забезпечує 90% європейського імпорту птиці з України. Так що навіть президент Франції Еммануель Макрон знає про існування МХП.

«Експорт курятини в ЄС зріс із 90 тис. тонн до війни до 200 тис. тонн зараз. Кому це вигідно? Групі, що належить мільярдеру. Об'єктивно, ми не хочемо заробляти гроші для цього пана, тому що це не допомога Україні», — заявляв Еммануель Макрон у лютому. Але насправді причина в тому, що українська курка виявилася удвічі дешевшою за французьку: 2,4 євро/кг проти 4,8 євро/кг.

Виконавчий голова МХП Джон Річ вважає, що «експорт МХП не мав істотного впливу на ціни в ЄС, оскільки компанія фактично відібрала частку ринку в інших експортерів — Бразилії та Великої Британії». Польща, яка є найбільшим виробником курячого м'яса в ЄС, теж звинувачує МХП: мовляв, за останні два роки МХП отримала більш ніж п'яту частину всіх кредитів ЄБРР, спрямованих на розвиток українських курячих ферм та інших продовольчих підприємств. То запросіть українських фахівців написати вам бізнес-план.

Серед експортерів курячого м'яса, як і всіх імпортованих сільгосппродуктів, що сертифіковані Євросюзом, є також підприємства «Агро-Овен», «УЛАР», «Птахокомбінат «Дніпровський» та «УПГ-Інвест». До речі, м'ясо курей сьогодні експортується не тільки в ЄС, а й у країни Перської затоки, Далекого Сходу та СНД. Саудівська Аравія з часткою в 15,6% зберегла за собою друге місце серед імпортерів українського м'яса у 2023 році. Вона закуповує в нас винятково м'ясо птиці. Торік обсяги поставок українського м'яса на її ринок становили 69 тис. тонн вартістю \$139 млн.

Щодо яєць, то в найбільшого їх експортера — Сінгапуру (19,2%) — немає ніяких претензій до України. Яйця і яєчні продукти до країн ЄС експортують підприємства груп компаній «Овостар Юніон», агрохолдинг «Авангард» та Inter-Edinstvo Holding. Але претензії мають Польща (17,3%) та Нідерланди (15,1%). До війни квота ЄС була 3 тис. тонн на яйця та яєчні продукти, а в 2023 році експорт яєць і яєчних продуктів становив 39,6 тис. тонн, тобто зріс у кілька разів.

Солодка проблема (до речі, в Європі вже кілька років поспіль спостерігається дефіцит цього продукту і цукор там зараз удвічі дорожчий, ніж перед війною, тож українські компанії теж добре заробили) нікуди не поділася. За обмеження імпорту українського цукру до Європейського Союзу виступають в основному великі компанії, а не фермери. Якщо в 2022 році Україна експортувала до ЄС 150 тис. тонн цукру, в 2023 році — 550 тис. тонн, то в 2024 році Єврокомісія дозволить Україні ввезти до 320 тис. тонн цукру.

Комерційний директор «Астарт-Київ» розкладає арифметику: «Україну і галузь це обмежує з погляду експорту: враховуючи те, що в цьому році було вироблено понад 1,8 млн тонн

Українську птицю не бажують бачити в Європі.
Фото з сайту cash-flow.com.ua.

Яйця — під заборону.
Фото з сайту reserpty.znaj.ua.

Нехай їм буде несолодко...
Фото з сайту if.informator.ua

цукру, Україна споживає близько 1 млн тонн цукру, з обмеженням у 300 тис. тонн експорту до ЄС виникає потреба ще 500 тис. тонн кудись експортувати».

Вимоги з боку європейців обмежити імпорту цукру стосуються лише української продукції, а про бразильську не йдеться, тож Україні «треба захищати свої інтереси», вважає міністр аграрної промисловості Микола Сольський. Дилему «український цукор — дотація фермерам» ЄС вирішує на користь дотації. Так, польські виробники цукрових буряків тільки в 2022 році отримали з фондів CAP 5,9 млрд євро субсидій.

Сподіватися на покращення запропонованих Єврокомісією умов імпорту м'яса птиці, яєць і цукру, мабуть, не варто. В разі затвердження таких умов торгівлі на 2024—2025 роки виробни-

ки змушені будуть або скорочувати виробництво, або збільшувати експорт на інші ринки. А це сьогодні є вкрай складним завданням через проблеми з логістикою та через те, що такий товар, як куряче яйце і яєчні продукти, має обмежений термін зберігання, дотримання якого на сьогодні забезпечити в умовах експорту через порти третіх країн складно.

Зрозуміло, що всі очікують відновлення контейнерних перевезень із наших чорноморських портів. Сергій Карпенко, виконавчий директор асоціації «Союз птахівників України», каже, що вже зараз потрібно налагоджувати торговельні зв'язки зі споживачами на інших ринках. «Зменшення обсягів виробництва — це крайній крок, і він негативно позначиться на всьому ланцюжку виробничого процесу». ■

Ларисв САЛІМОНОВИЧ

ІНІЦІАТИВА

Юрій Міщенко (Слетіч):
«У кожного українця тепер
мінімум два дні народження»

Харківські волонтери у розпал війни реалізують проєкти, де є місце й для дитячої творчості

У відеосюжеті про учасників музичної групи «Незламні діти», які написали новий гімн Харкова, є досить показовий момент. До камери підходять школярі й охоче розповідають про свою участь у відомому проєкті. Усі сміливі, веселі, оригінальні. І лише один хлопчина років 12-13 завмер і не може вимовити жодного слова. За кілька секунд йому на виручку прийшли ті, хто не боїться камери. «Це Назар, — кажуть замість нього товариші. — Він у нас бас-гітарист». Організатор гурту, волонтер з багаторічним стажем Юрій Слетіч пояснив ситуацію тим, що у дітей війни наразі є багато проблем. Вони часто замкнуті, тривожні і неговіркі. Саме тому виникла ідея створити для них майданчик, де б підлітки, займаючись творчістю, відволікалися від психологічних травм, завданих рашистськими обстрілами. Задум виявився більш ніж вдалим. Юні музиканти виступали вже на багатьох майданчиках міста, а невдовзі вирушать у тур Європою. Про цей та інші волонтерські проєкти Юрій Слетіч розповів «Харківському пресклубу».

«Ми рівні.
Ми — одна родина»

■ Юрію, волонтерська спільнота Харкова від початку війни займається багатьма справами. Тобто військовим доставляє необхідну провізію, цивільних годує, мешканців прифронтової зони вивозить у безпечні місця, ремонтує пошкоджені будинки. Але дитячий музичний проєкт — це дуже сміливо навіть для людей, які стали за час війни універсальними солдатами тилу. Як узагалі спала на думку така ідея?

— Я живу на Немишлі, де в перші місяці було відносно тихо, тому доньку з дітьми, а також родичів та друзів з небезпечних районів забрав до себе. Десять із тридцять людей зібралося у будинку. Усіх їх залучив до «волонтерства». Я привозив мішки з макаронами та іншими продуктами, вночі ми все фасували у пакети (бувало, по тисячі пакунків робили), а вдень везли на Північну Салтівку. Там ходили по підвалах і кричали: «Люди! Люди!». А навколо все вибухає. Малечу нерідко доводилося брати із собою, бо ні на кого залишити. Пізніше багато хто виїхав з міста, але діти, що й далі жили під обстрілами, стали лякливими, замкнутими, «замороженими». Понад усе хотілося їх втішити, тому ми постійно організували якісь святкові заходи. Ось так і виникла ідея створити проєкт «Незламні діти».

■ Ідея-то виникла, але ж втілити її у життя дуже не просто!

— Саме так. У нас не було жодної ресурсної бази. Приміщення також. Мікрофонів і тих немає. Але нічого! Ми все одно їздили по госпіталях співати. Аби провести репетицію, просилися до музичних шкіл. Потім з'явився один мікрофон, другий. ТЮГ допоміг з апаратурою. Я звертався до всіх, просто волаючи: «Дайте барабани! Хоча б каструлі несіть!». Але влітку минулого року вже добряче психонув, позичив гроші, закупив обладнання, і ми оголосили набір бажаних.

Військовий волонтер з державним мисленням Юрій Міщенко (Слетіч).

Незламні діти Харкова. Фото з фейсбуку.

Прийшли діти з власними інструментами, які раніше займалися музикою. Об'єднати їх в один колектив було дуже важко. Усі різні, з різними характерами, незговірливі. Бачив навіть певну ворожість між ними. Але я їм одразу сказав, що ми тут усі рівні, одна родина. Показав, як потрібно грати разом. І коли вони вперше почули спільний результат, то швидко всі бар'єри зникли. Тепер прокидаються вранці й одразу ж телефонують одне одному. Самі пісні пишуть і розучують. У нас у репертуарі багато авторських творів.

Зараз маємо вже кілька груп, які розділилися по напрямках — джаз, рок, хіп-хоп, популярна музика. Я їм завжди кажу: не бійтеся висловлювати свою думку, творіть. Музика — це свобода. І вони творять. Іноді по 2-3 вірші за ніч пишуть, і музику теж. У них є власний матеріал. Можливо, цей потенціал накопичувався в дітях кілька років, а ми дали йому можливість розкритися. Тепер воно фонтанує. А їм же всього по 12-16 років. Мені навіть казали: «Ти створив монстра. Тепер відповідай».

До речі, гурт «Шина» нас уже покинув, бо дітям виповнилося по 16. Наразі працюють. Допомагають батькам.

■ «Допомагають батькам»? До війни ця фраза викликала б справжнісінький подив, але зараз, схоже, не ті часи.

— Так, харківські діти дослушають швидко.

■ У вас суворий відбір?

— Ми приймаємо всіх, хто бажає реалізувати свої музичні бажання та мрії. Через пів року репетицій новенькі вже однаково гарно грають і на гітарі, і на барабанах. У нас є повна взаємозаміна. Якщо сьогодні виступ, а хтось раптом не може прийти, — вони об'єднуються і все одно дадуть потужний концерт.

Нині ось готуємо гострої програму по Європі — Польща, Німеччина, Іспанія,

Латвія. Я хочу, щоб там зрозуміли: ми не країна третього сорту. Діти харків'ян прожили під вибухами два роки, але створюють ось таку прекрасну музику. Вони — частина світової культури.

■ Юрію, знаючи вас давно, неважко передбачити, що проєкт «Незламні діти» матиме потужне продовження і після війни. У вас щодо цього неодмінно має бути креативна ідея.

— Так, є. Окрім групи, хочу створити ще й школу, а на її базі — академію таланту і успіху. Я вже розробив власну методологію, яка добре зарекомендувала себе на практиці. Скажімо, до нас приходять багато підлітків, які займаються в різних музичних закладах. І що тут скажеш? Між ними і нашими — величезна різниця. Новенькі дуже закриті, скуті. За 2-3 місяці ми їх розкриваємо. Я за кожну дитину борюся. Кожна з них нам дуже потрібна! У нашій студії — тільки вільні люди. Вони прекрасно між собою спілкуються.

■ У вас там дійсно прекрасна атмосфера. Відчувається командний дух, як у футболі. Але ж щоб піти далі, потрібні кошти.

— Тут не треба вигадувати велосипед. Достатньо вивчити досвід європейських країн, де недержавні організації мають юридичне право взяти на себе соціально-гуманітарний напрям. Такі правові норми є і в нас. Ми можемо спокійно брати участь у відповідних тендерах й отримувати певне фінансування. Я наполягатиму, щоб після війни недержавний сектор зайняв у нашій країні особливу нішу. Ми до цього зараз ідемо.

■ Що ви маєте на увазі?

— Волонтерська спільнота Харкова — це фактично маленька держава в державі. Харків'яни — молодці, бо юридично дуже підковані. Ми намагаємося впливати на державне життя, тому пишемо

петиції. Завдяки нашій ініціативі у Міністерстві соціального захисту вже створено кілька ініціативних груп. Це і є той результат, який дозволяє невеликими кроками викоринювати корупцію, яка набула у нас жахливих форм і розмірів. Я не прихильник того, аби когось звинувачувати без юридичних доказів. Але, вибачте, якщо хтось нагидив, то воно таки смердить. І тут вже не можна вдавати, що нічого не сталося. Саме тому роль недержавного сектору й далі зростатиме. Пора вже мислити державними категоріями.

«У нас одна мета.
І ми — українці»

■ Гадаю, досягти цієї мети вам буде не так уже й складно, оскільки маєте чималий досвід об'єднання в одну дієву структуру волонтерських організацій міста. Ви разом давно виконуєте чимало роботи, до якої у місцевої влади просто не доходять руки чи бракує вміння.

— Волонтерська спільнота, яку ми створили в Харкові, дійсно не має аналогів. Я спілкуюся з багатьма колегами фактично з усіх регіонів країни і повинен сказати, що такої потужної єдності дійсно немає ніде. Ті випробування, які ми разом пройшли, свідчать про те, що харківські волонтери — дуже гідні люди. Вони справжні, розумієте? Чимало наших хлопців загинуло, коли вивозили з під куль людей і коли ремонтували пошкоджені будинки. Багато хто пішов на фронт і зараз воює. Я пишаюся знайомством з кожним із них, хоча ми часто дискутуємо, сваримося, ображаємося, щось постійно доводимо одне одному. Але у нас одна мета. І ми — українці. Країну захистили військові, а цивільним не дали померти і замерзнути волонтери.

Від історій, у які ми потрапляли, займаючись військовим волонтерством, і досі перекоплює подих. Недавно зате-

лефонував мій товариш і каже: «Вітаю тебе!». «З чим?» — запитую. «Ну як? — каже. — З другим днем народження!». І я одразу зрозумів, що саме він має на увазі. Рік тому ми поїхали до Званівки під Соледаром. До наших окопів звідти — 2-3 кілометри. Там нас накрило «градом». Ми — у сховище, до підвалу. Тоді я вперше побачив, як труситься повітря. Все відбувалося, ніби у сповільненому часі. Машина вибухнула. Волонтерські автівки прошило наскрізь. Потім ще один приліт. На другому поверсі почали вибухати боекомплекти. Нам треба було пробігти крізь цей вогонь, і те, що ми лишилися живими, — просто диво. Хоча за час війни тепер у кожного українця є мінімум два дні народження».

«Не треба чекати,
поки закінчиться дощ»

■ Юрію, ваше справжнє прізвище мало кому відоме. Вас усі називають Слетічем. Але чому?

— Я нащадок давнього козацького роду. Це українсько-польська шляхта. Один з моїх пращурів, Сава Міщенко, був чернігівським полковником і причетний до заснування селища на Харківщині. Ці дані спонукали мене до глибокого вивчення історії рідного краю. Дійшов до глибокої древності і дізнався, що тоді у слов'ян був свій календар, де лютий має назву слетіч. І оскільки я народився саме у цьому місяці, то й позивний собі обрав відповідний. Це період, коли перед людиною постають найбільш потужні виклики. Ти мусиш бути стійким і лютиком до всіх природних випробувань. У мене подібна вдача.

■ Кажуть, ви володієте ще й унікальною інтуїцією.

— Так, по роду я — козацький характерник, тому багато бачу з того, що буде і, як кажуть, чим серце заспокоїться. Починаючи з 2017 року постійно кричав — треба готуватися до великої війни! На мене тоді дивилися, як на дурня. У лютому теж казав: «Люди, готуйтеся!». Все дарма. І ось тепер маємо.

■ А що ви можете сказати тепер?

— Треба набратися терпіння, але при цьому не треба чекати, поки припиниться дощ. Є сенс навчитися жити під час дощу, причому щасливо. Необхідно любити близьких, коханих, дітей, батьків, друзів. Любити свою батьківщину, рідну землю, країну. А головне — мати віру в душі. Віра справді творить дива. У що ви вірите, те ви й отримаєте. І в жодному разі не здавайтеся. І твердо знати, що так і буде. Знання — це велика сила. Отож знайте: Україна переможе! Все буде Україна! ■

Ганна ЯРОШЕНКО

Досвідчений тренер-берейтор Анастасія Богач із неповних 8 років сидить у сідлі — невдовзі виповниться 30 років, як вона займається кінним спортом. Говорить: якість, іще в ранньому дитинстві, побачила з вікна трамвая коней і відтоді просто марила цими тваринами, які є втіленням сили та грації. Ота любов розтягнулася на все життя. У 20 років, навчаючись на 2-му курсі Донецького економіко-гуманітарного інституту, Анастасія придбала свого першого коня на кличку Листок, який став її найкращим чотириногим другом.

Дівчина здобула спеціальність «Міжнародні економічні відносини», проте переважила любов до коней. Вона почала заробляти тим, що тренувала молодих коней для приватних підприємців. Завдяки цьому побудувала власну конюшню, обладнала майданчик для навчання верхової їзди.

Усі досягнення і плани пішли за водою в одну мить

«2011 року відкрила в рідному місті Красногорівка свій кінно-спортивний клуб «Анакія», — ділиться спогадами моя співрозмовниця. — Зі своїм чоловіком Олександром познайомилися 2013 року, а наступного року ми чекали на появу свого первістка. Усе було добре. На ту пору вже мали 16 коней, на орендних полях вирощували корми для їхньої годівлі і, звісно ж, готували спортсменів із верхової їзди, виїжджали на змагання. Усе, що було налагоджено до дрібниць, усі наші досягнення, плани пішли за водою в одну мить. Уперше просійські терористи обстріляли наше місто 13 липня 2014-го. Ми сховалися тоді у великому підвалі конюшні. Я була на 9-му місяці вагітності. І той обстріл викликав настільки сильне емоційне потрясіння, що потім мала дуже проблемні пологи.

Першу доньку Олександрю народила в містечку Докучаєвськ. Перед тим зверталася до п'яти медичних закладів найближчих населених пунктів (бо мій лікар спішно виїхав із Красногорівки), проте ніхто не хотів брати нових породіль. Конюхи з нашої стайні, налякані постійними обстрілами, також розбіглися: коли йдеться про загрозу життю, гроші втрачають будь-яку цінність.

Наш житловий будинок був розташований за 3-4 кілометри, та, оскільки всі наймані працівники, які доглядали за кінями і псами (ми тримали ще й розплідник породистих собак), втекли, то нам із чоловіком довелося перебратися до стайні, де, до речі, були створені гарні побутові умови, — і господарювати удвох. Уявіть собі, я повернулася туди через три дні після складних пологів. На щастя, доглядати за крихітною донечкою допомагала моя свекруха».

Тим часом становище наших героїв з кожним днем усе більше ускладнювалося. У підконтрольному сепаратистам Донецьку перекрили водопостачання до Красногорівки, що лишалася під контролем української влади. Газову трубу бойовики перебили, відтак не стало природного газу, а потім і електрики.

«Найжахливіше для нас було лишитися без води, адже 16 коней випивають її за добу цілу тону, — продовжує свою сумну розповідь Анастасія Богач. — Ми відрами набирали воду з колодязів і виливали її в бочку, яку транспортували за допомогою причепа. Але, знаєте, недарма у приказці мовиться: друзі пізнаються в біді. Ті, хто мав свердловину,

■ ДОСВІД

Коні не винні

9 років тому, чудом вибравшись разом із 16 кінями та ще багатьма собаками з гарячої точки — міста Красногорівка Донецької області, сім'я вимушених переселенців будує нове життя в селі на Полтавщині

Анастасія Богач зі своїми учнями.
Фото надані Анастасією БОГАЧ.

телефонували й запрошували: «Прийдіть й наберіть води».

До початку російсько-української війни у Красногорівці проживали близько 17 тисяч осіб населення, а коли розпочалися активні бойові дії, лишилися 6-7 тисяч. Будучи свідками постійних боїв, ми не виїхали з міста тому, що не могли покинути своїх коней і собак (частину останніх віддали в добрі руки). До того ж думали, що цей кошмар незабаром закінчиться. Усе це дуже важко згадувати, по суті, переживати заново. Мої учні, які одразу ж евакуювалися, запитували по телефону, чим вони можуть допомогти. У відповідь я просила вислати тим, хто став заручником вкрай важкої ситуації, взуття. Бо магазини, банки, поштові відділення — нічого не працювало. Пригадую, Микола Юхно, якого теж вчила верхової їзди (царство йому небесне, кілька років тому він помер через серцевий напад), надіслав до міста Курахове аж 70 пар взуття. І я роздала його тим, хто мав у ньому нагальну потребу».

Попри те, що лишатися в Красногорівці було дуже страшно, Анастасія та її родина, мешкаючи в підвалі конюшні, змогли отак протриматися 8 місяців. Але з січня 2015-го, за словами моєї співрозмовниці, стало просто нестерпно.

Допомога надійшла звідти, звідки її не чекали

«Із настанням нового року, висловлюючись військовим сленгом, почалася справжня «м'ясорубка»: бої не припинялися ні в день, ні вночі. Ми з Олександром вилазили з підвалу лише раз на день, аби погодувати коней та собак. І щоразу ризикували, — констатує молода жінка. — А 10 січня на території нашої стайні упали одразу 6 снарядів, випущених з боку Донецька з РСЗВ «Град». Стінки вольєрів для тварин після цього стали схожими на решето, а металеві замки на дверцятках були зрізані осколками. Стеля конюшні піднялася й опустилася, а вся штукатурка осипалася. Стояв страшений гуркіт. І то було справжнє диво, що жодна тварина не загинула й ми, слава Богу, лишилися живі. Але після того випадку стало зрозуміло, що треба терміново виїжджати.

Оскільки ми жили без електрики, мій чоловік приновився заряджати наші мобільні телефо-

ни від автомобільного акумулятора. До того ж ми намагалися спілкуватися зв'язок, аби знайти когось, хто допоміг би нам виїхати з тваринами. На той час у нас уже закінчувалися гроші. У мене багато заможних друзів, які виїхали з небезпечної регіону й могли б нас прийняти. Та всі вони співчували на словах, не виявляючи бажання реально підтримати, зарадити в такій складній ситуації. Я була у відчаї. Аж тут допомога надійшла звідти, звідки ми її не чекали: сталося так, що нас вивернули такі ж, як і ми, конярі».

Олег Лободенко, який працював ветлікаром на Дібрівському кінному заводі, що розташований у селі Дібрівка Миргородського району і є одним із найдавніших та найбільших центрів розведення рисистих коней в Україні, дізнався про проблему наших героїв з інтернету й не зміг лишитися байдужим. Спершу він коротко описав її головному зоотехніку з конярства Аркадію Лябунцю, а тоді вони удвох мали розмову з директором кінного заводу Миколою Радченком, завдяки чому й той довідався, що родина, яка разом із кінями перебуває під постійними обстрілами, шукає бодай якогось пристановища, аби лишень це було тихе, спокійне місце.

«У підсумку нам повідомили: на кінному заводі є порожня конюшня, тож приїжджайте, мовляв, на місце розберемося. Ми взагалі не знали, де той Миргород, а тим паче — Дібрівка. Однак захопилися за цей варіант, мов за рятівну соломинку, — ворушить далі спогади Анастасія Богач. — Зрозуміло, коней зазвичай перевозять спеціальним транспортом. Проте всі власники коневозів, до яких ми зверталися, нам відмовили, пояснивши, що не хочуть ризикувати.

Вивезти нас за винагороду погодився один чоловік із Курахова, який мав автомобіль «КамАЗ». До вантажівки причепили контейнер, у який повантажили коней, — іншого вибору в нас не було. Іще одна автівка перевозила собак (їх теж не могли покинути, адже й вони є членами нашої сім'ї). А самі їхали легковиком. Поїздка була дуже важкою. Виїхавши з Красногорівки о 9-й годині ранку, до Дібрівки добралися лише о 12-й годині ночі. Відкривати контейнер було страшно. Адже шанс, що всі коні дойдуть до нового місця, був невеликим.

Невдовзі виповниться 30 років, як Анастасія Богач займається кінним спортом.

Та, попри те, що всі вони не були прив'язані (окрім того, поміж них було троє лошаг), таку довгу дорогу вони перенесли порівняно добре. Лише одна кобила впала й інші коні її притоптали. Але ми її пролікували, і невдовзі вона стала на ноги.

На Дібрівському кінному заводі нас зустріли дуже тепло й душевно. Допомогли вивантажити наших змучених коней і розмістити у стайні, нагодували й напоїли їх — ніхто не цікавився, чи маємо ми гроші. І я всім серцем вдячна справжнім конярам, яких зустріла тут. Надзвичайно люблю це місце, що стало нашою другою домівкою. Ми прибули сюди 7 лютого 2015-го, і відтоді щорічно відзначаємо річницю нашого нового життя. Аби не бути тягарем, продали кількох коней, коли ті набули доброї фізичної форми, і на ці кошти купили корми. Звичайно, нам потрібен був час, аби прийти до тями після отих 8 місяців, проведених під обстрілами, вператися з психологічною травмою. На перших порах було лячно відійти від стін будівель на відкритий простір, постійно хотілося зачимось сховатися. Що й казати, отой страшний досвід не минає безслідно».

«Тут неймовірне місце, чудова природа, добрі люди. І відносно спокійно»

Освоївшись на новому місці, вимушені переселенці купили на виплату добротний 6-кімнатний будинок, розрахувавшись за нього протягом двох років. Отож тепер мешкають у своїй оселі. Уже в Дібрівці в подружжя народилися близнючки Руслана та Анастасія, нині їм виповнилося по 7 років, а старшій доньці Олександрі — 9 років. Усі дівчатка займаються верховою їздою. Щоправда, тоді як менші вершники лише вчаться впевнено почуватися в сідлі й потихеньку їздити на конях рисю, старша Олександра вже бере участь у змаганнях і демонструє добрі результати.

«Торік на обласному турнірі з конктуру, що відбувся на нашому полі, вона посіла перше місце серед дітей, — хвалиться Анастасія-старша. — Любов до коней донькам, очевидно, передалася з генами, і я цьому несказанно рада. Кінний спорт неможливо нав'язати: якщо твоя душа не лежить до нього, ти в ньому надовго не затримаєшся. Коли не відчуваєш коней, у тебе нічого не вийде. Мій чоловік Олександр — також конкуррист і тренер-берейтор. До того ж він забезпечує наших коней кормами. На невеликій земельній ділянці біля нашого будинку я саджаю огірки, помідори та зелень, також тут ростуть малина, полуниця для дітей. А решту городу засіваємо цінною кормовою куль-

турою — люцерною. Для більш ефективного обслуговування коней придбали трактор».

На базі Дібрівського кінного заводу Анастасія Богач активно розвиває кінно-спортивну секцію. За 9 років разом із чоловіком Олександром вона виховала цілу плеяду спортсменів-розрядників. А про те, що їх цінують як тренерів високого гатунку, свідчить хоча б той факт, що окремі їхні вихованці приїжджають на тренування до Дібрівки у вихідні аж зі столиці.

«Також у нас можна замовити кінні прогулянки на свіжому повітрі, що є відпочинком для душі й тіла. Ця послуга користується неабиякою популярністю: до нас звертаються з Києва, Полтави, Миргорода, Хорола й не тільки. Вона для тих, хто хоче провести час у компанії красивих, статних, розумних тварин, взаємодія з якими позитивно впливає на емоційний стан, поліпшує настрої. А ще надаємо коней для проведення фотосесій — як весільних, так і тематичних. Довгогріві улюбленці в нас доглянуті, випещені, — стверджує любителька коней.

У відповідь на моє зауваження про те, що подружжю пощастило досить швидко стати на ноги на новому місці, Анастасія Богач заперечливо хитає головою: «Я б так не сказала. Для цього ми з Олександром доклали колосальних зусиль. Думаю, конярі Дібрівського кінного заводу не пошкодували про те, що допомогли нам, надали притулок нашим коням. Адже зі свого боку ми активно розкручуємо бренд «Дібрівський кінний завод», популяризуємо ідею, що кінний спорт, здоров'я і краса — одне ціле».

А от додому героїню цього матеріалу, як це не дивно, не тягне. Вона говорить, що спочатку дуже сумувала за рідними місцями. Але тепер сімейству й повертатися нема куди: як від їхнього будинку, так і від конюшні власні док військових дій лишився лише фундамент.

«Куди повертатися? На виплату землю? Відверто кажучи, я вже перестраждала з цього приводу, — зізнається Анастасія. — Мені добре там, де добре моїм дітям, чоловіку, нашим чотириногим друзям. Звісно, вартість наших послуг на Донеччині була значно вищою, ніж на Полтавщині, бо то був багатий регіон. Але тут неймовірне місце, чудова природа, добрі люди. І відносно спокійно. Про таке можна тільки мріяти. Тому я рада, що ми сюди потрапили, і ціную все, що маю. А там, на Донбасі, люди стомлені, психологічно виснажені, озлоблені. Коли вони отямляться від потрясіння? Гадаю, на це знадобиться багато років».

■ ГАРТУЙМОСЯ!

«Здорова» гімнастика

1000 рухів на витривалість від Миколи Амосова

Валерія МУСХАРІНА

Видатний український учений, кардіохірург, батько української біокібернетики, письменник і громадський діяч Микола Амосов більше половини життя провів в Україні, де й отримав світове визнання та звання «великого українця всіх часів» (став другою такою людиною після Ярослава Мудрого).

У 1963 році він першим у радянському союзі здійснив протезування мітрального клапана серця, а в 1965-му запровадив антитромбічні протези серцевих клапанів. За роки своєї кардіохірургічної практики Амосов провів понад 6 тисяч операцій на серці.

Утім він був не лише лікарем, а й пристрасним популяризатором здорового способу життя: навіть розробив оздоровчу систему «1000 рухів», яка користується популярністю і сьогодні. Про основні її положення розповідає керівниця відкритого в Київському політехнічному інституті клубу здоров'я «Академія молодості» Лідія Буцька.

Академік Амосов виріс у бідній родині, в дитинстві недоїдав, багато хворів. Як він сам згадував, після 30 років мав серйозні проблеми зі здоров'ям, котрі вирішив подолати за допомогою фізичних вправ. Спочатку робив 100 рухів на день, але ефекту від цього не було. Тоді він збільшив навантаження, почав ходити пішки та, досягши 1000 рухів, помітив зменшення перебоїв у роботі серця та відсутність болю у спині. Невдовзі «оволодів собою» повністю, а цей багаторічний експеримент окреслив системою «1000 рухів».

Микола Амосов вважав, що людське здоров'я не залежить ні від навколишніх обставин, ні від медицини. Вирішальним фактором є вибір кожного: бути чи не бути здоровим.

Із чого починати тренування?

Усім відомо, що заняття фізичною культурою (ФК) зміцнюють мускулатуру, зменшують вагу, зберігають рухливість суглобів, поліпшують статуру, збільшують дихальний обсяг легенів тощо. Але в тому, що люди здебільшого фізкультурою не займаються, — провина лікарів, які часто густо бояться ФК. Потрапити до досвідченого лікаря-фахівця зі здоров'я, писав Амосов, практично неможливо, їх майже немає. Небезпек для серця, на його думку, при заняттях ФК можна уникнути, дотримуючись елементарних правил.

Важливо: для людей із вадами серця, після інфаркту, гіпертоніків (з тиском понад 180/100), при важкій стенокардії тощо консультація лікаря все ж таки є обов'язковою. Тим, хто переніс ревматизм, має болі в серці, підозру на стенокардію, легким гіпертонікам, на його думку, так само, як і людям за 60, дозвіл лікаря не потрібен.

Спочатку слід оцінити вихідний рівень свого функціонального стану, пише Лідія Буцька. Найважливішим етапом занять ФК Амосов вважав перевірку вихідної тренуваності, яку можна визначити за рівнем працездатності серцево-судинної системи (ССС) та дихальної. Ось кілька його практичних рекомендацій.

1. Груба оцінка — за задишкою при підйомі сходами. Варто піднятися на 4-5-й поверх у нормальному темпі без зупинок і простежити за собою: чи важко дихаєте? Якщо відчуваєте, що є резерв, можна досліджуватися далі. Якщо «задихнулися», за кілька годин повторіть спробу й обов'язково порухайте пульс (слід знати свій пульс у спокої).

2. За пульсом у положенні сидячи можна приблизно оцінити стан власного серця. У чоловіків: 50 — відмінно, 65 — добре, 65-75 — посередньо, вище 75 — погано. У жінок і юнаків — на 5 ударів частіше. Однак, якщо після підйому на 4-й поверх у вас пульс нижче 100 — це відмінно, нижче 120 — добре, нижче 140 — посередньо, вище 140 — погано.

Якщо ваш результат «двійка» — жодних досліджень більше не потрібно: варто починати тренування з нуля.

3. Після цього реєструємо час підйому на 6-й поверх. За 2 хвилини після підйому пульс має повернутися до норми. Якщо фіксуєте показник вище 140, не пробувати — треба тренуватися.

Для серця неважливо, які саме м'язи працюють та скільки кисню організму потрібно під час навантаження. Надмірні зусилля, як і значна тривалість вправ, в ослабленій людини призводять до болю у м'язах. На думку Миколи Амосова, пульс — найважливіший показник при тренуванні. Так, при підготовчому 6-тижневому курсі у людей, яким за 40 років, він має бути 130-100 ударів за хвилину.

Тисяча рухів плюс 10 хвилин бігу

Гімнастиці, на думку самого Миколи Амосова, бракує потужності, але вона розробляє суглоби, зміцнює зв'язки і м'язи, отже — підтримує їхню рухливість. Головною умовою руху суглобів є «загальне здоров'я», тобто достатня резервна працездатність внутрішніх органів. Рух, пише авторка, не може повністю запобігти зміні у волокнах сполучної тканини, але якщо вони розтягуються періодично і часто, це рятує зв'язки і сухожилля від відкладення кальцію. Те, що вже відклалося, розсмокати неможливо, але зупинити процес ми можемо, переконує лікар. Слід застосовувати найпростіші комплекси вправ: «Нехай людина нагинається або присідає, і дайте їй можливість у цей час слухати останні новини, а не згадувати, «чим і після чого рухати».

Амосов виділяє три рівні здоров'я суглобів:

- * здоровий;
- * до 40 років — коли є відкладення солей, періодичні болі, обмеженість рухів (приміром, радикуліти, дискози, ішалгії), що минають після лікування й тільки завдяки ФК.
- * болі в суглобі заважають жити і працювати (артрит, артроз): необхідною є ФК, фізіотерапія, грязекліматолікування і подібні процедури.

Єдиним засобом профілак-

тики хвороб суглобів, за М. Амосовим, є фізичні вправи, а інтенсивність рухів для суглобів залежить від їхнього стану. Так, для профілактики достатньо робити по 20 рухів, при появі болю — 50-100, явних ураженнях — по 200-300 на хворий суглоб і по 100 — на здоровий.

Невеликі рухи слід робити швидко — це правильно навантажує серце. Від швидких рухів з невеликим навантаженням м'язи тренуються на витривалість, але їх об'єм не збільшується. Починати академік радив із 10 повторень, але щотижня додавати по «десятьці».

Свій комплекс Амосов рекомендував поєднувати зі щоденною пробіжкою: 2 км за 12 хвилин або біг підтюпцем із максимальним прискоренням на останній сотні метрів. Прискорення необхідно для збільшення частоти серцевих скорочень до 130 ударів за секунду (менший показник не принесе користі від тренування). Саме з цієї метою, виконуючи вправи академіка Амосова, необхідний максимальний темп. Лікар пропонує гімнастичний комплекс, розрахований на «неповноцінний хребет і на підтримку рухливості рук».

Перша вправа — «Берізка». У ліжку, тримаючись за його спинку, закидаємо ноги догори, щоб голілки діставали чола.

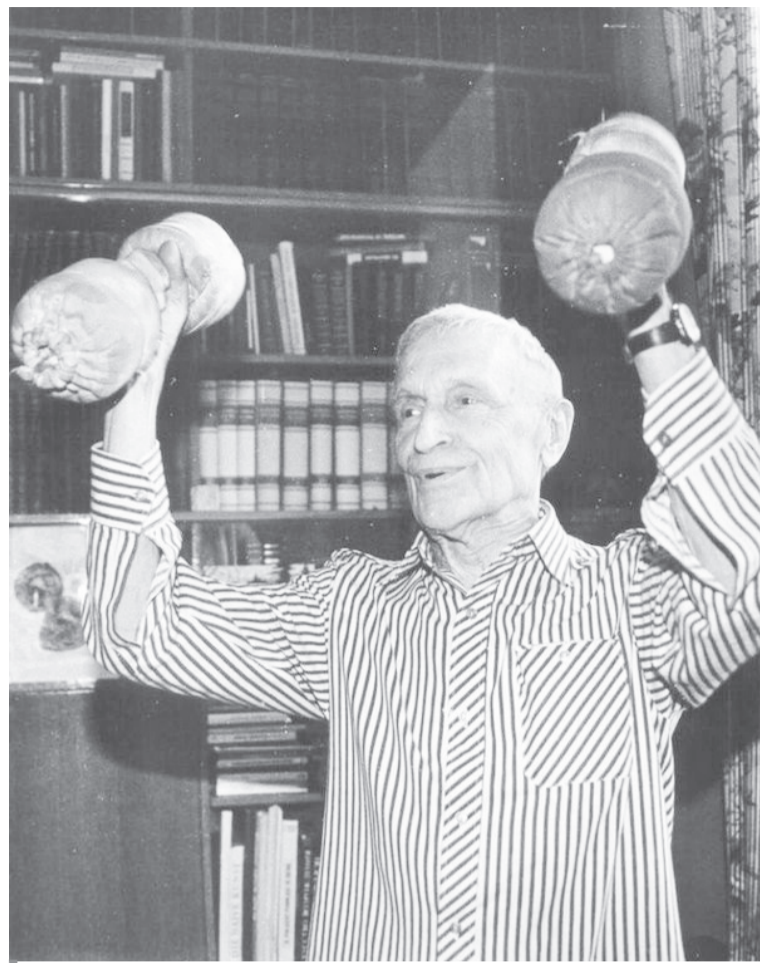
Друга вправа. Стоячи, згинаємося вперед, торкаючись підлоги пальцями, а якщо вийде — долонями. Голова рухається в такт із тулубом.

Третя вправа. Зчеплюємо руки в замку на грудях, робимо розвороти вправо-вліво, повертаючи при цьому голову. Рух рук має посилювати амплітуду.

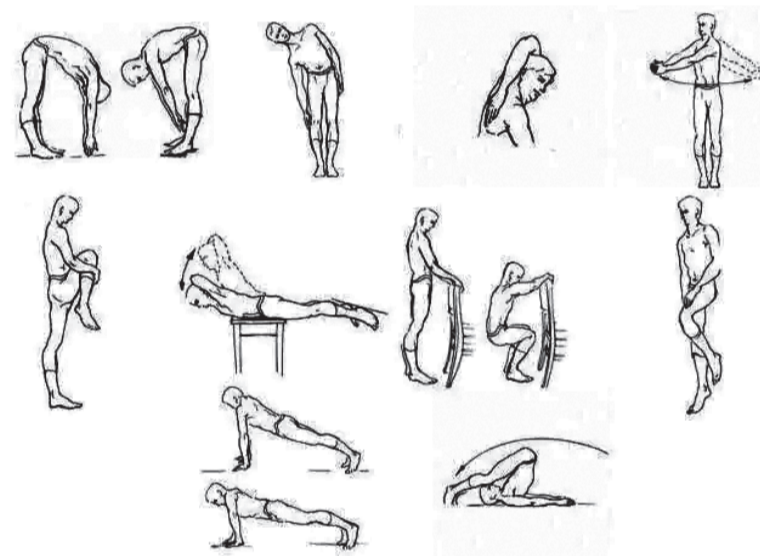
Четверта вправа — «Насос». Згинаємо хребет у боки: долоні ковзають по тулубу і ногах. Одна — вниз до коліна і нижче, інша — вгору до пахви. Голова повертається справа наліво.

П'ята вправа. Піднімаємо руки із закиданням долонь за спину, щоб торкнутися протилежній лопатки з одночасними нахилами голови вперед. Шиєю рухаємо в такт.

Шоста вправа. Обертаємо тулуб справа наліво з макси-

Микола Амосов — кардіохірург, автор і новатор методів кардіохірургічного втручання.
Фото з сайту «Новини України».

Гімнастика Амосова називається «1000 рухів».
Фото з відкритих джерел.

мальним об'ємом руху. Пальці зчеплені на висоті грудей і руки рухаються в такт із тулубом, посилюючи обертання. Голова повертається в такт загальному обертанню.

Сьома вправа. Почергово підтягуємо ноги, зігнуті в коліні до живота, — у положенні стоячи.

Восьма вправа. Згинаємо тулуб, лежачи животом на табуреті і, зачепившись ногами за якийсь предмет, максимально прогинаємо в попереку верхню частину тулуба.

Дев'ята вправа. Присідаємо, тримаючись руками за спинку стільця.

Десята вправа. Впираємося руками в диван (або за можливість — від підлоги) та віджимаємося.

Поради у виконанні

Кожну вправу робимо 100 разів у максимально швидкому темпі. Тривалість комплексу — 25 хв. Першу і три останні вправи робимо вдома, інші — на вулиці, після бігу, плюс 300 рухів пальцями і п'ястю. Амосов вказував, що біг на вулиці можна замінити бігом на місці протягом 10 хвилин і при пульсі до 130 ударів на хвилину. Починати треба з 10 рухів, щотижня не додаючи по 10 (спочат-

ку — приблизно по 5 рухів на тиждень). Біг на місці варто починати з 1 хвилини і додавати по хвилині на тиждень. До того ж обов'язково треба тренуватися регулярно: зокрема, і в суботу, і в неділю. Перевірку рівня тренуваності слід проводити після закінчення шеститижневого курсу.

На всі 1000 рухів у самого Амосова йшло 25-30 хвилин. Крім того, більшість вправ кардіохірург виконував на свіжому повітрі в будь-яку пору року.

Попри велике число лікарів-супротивників «амосовської гімнастики» (їхні думки сходяться на тому, що 100 повторень — це надто велике навантаження), Амосов як міг боровся з такими твердженнями. На перший погляд, цифра 100 здається надто великою. Натомість, якщо протягом дня постійно зав'язувати і розв'язувати шнурки, вийде та ж сама «класична» рекомендація — 10-20 повторень.

Починайте з декількох повторень і поступово доводьте їх до ста. Головне — регулярні заняття і попередня перевірка свого стану (за необхідності — консультація з лікарем). ■

ТРАДИЦІЇ

Кобзарі — мов давньогрецькі рапсоди

Як об кобзу і бандуру розбивалося московське колоніальне ярмо

Тарас ГОЛОВКО

За кілька сотень кілометрів від лінії фронту, в місті Луцьк, пробилася життєдайним паростком ошатна книжка «Кобзарі». Науково-популярне видання з'явилося завдяки старанням відомого серед шанувальників музичних старожитностей народного артиста України, бандуриста і кобзаря Володимира Єсіпка, який став редактором-упорядником.

Українське кобзарство — своєрідна візитівка неповторного народного мелосу, виняткове явище європейської культури.

Гетьманщина — доба розвитку кобзарства

Видання відкривається статтею «Кобза і бандура», написаною свого часу кобзарем, композитором і письменником Миколою Литвином. У ній автор досліджує походження старовинних музичних інструментів, які століттями використовували самобутні музиканти — кобзарі — для музичного супроводу народних дум і пісень. Найпоширеніші з них дійшли до нашого часу, зокрема, «Утеча трьох братів з Азова», «Самарські брати», «Маруся Богуславка», «Іван Богуславець», «Самійло Кішка», «Олексій Попович», «Іван Коновченко», «Прощання козака», «Сокола», «Сестра і брат»... Автор вважає, що на добу Гетьманщини припадає найбільший розквіт кобзарської справи, коли українці відчували волю і в пам'яті народній закарбувались на віки імена тих, хто заради неї віддав власне життя.

Микола Литвин відшукав в архівах рідкісну статтю Павла Тичини, написану в 1940 році з нагоди 50-річчя з дня смерті одного з найяскравіших кобзарів позаминулого століття Остапа Вересая. «Історія кобзарства на Україні, як і всяка історія, не являє собою чогось рівного, гладенького, — писав Павло Тичина. — Історія кобзарства переживала різні етапи свого розвитку: наростання, розквіт і занепад. А відповідно до цього весь час мінявся і сам образ кобзаря — від активного, бойового до підтоптаного нуждою, злиднями побитого і навпаки».

У другій статті Миколи Литвина «Мов тихий шелест козацьких хорогов» тема зародження кобзарського мистецтва в середні віки доповнюється цікавою авторською розповіддю про часи Руїни, коли українська людина потрапила в московське колоніальне ярмо, що одразу ж знайшло своє відображення у пісенній народній творчості. Автор переконливо доводить, що, приміром, такі пісні, як «Про правду і неправду» чи «Ой біда, біда чайці-небози» виникли як реакція на трагічні для українського народу обставини, змушеного через недалекоглядність своїх провідників терпіти приниження і сваволю російських поневолячів.

Микола Литвин захоплюється тогочасними кобзарями, особливо тими з них, хто у важкі часи не змірився з колоніальним рабством, зберіг людську гідність і не йшов на компроміс із власною совістю, відмовившись прислужувати московським зайдам. Серед них згадується Остап Вересай, який, на відміну від, наприклад, Григорія Любистка, не принижувався, а виконував перед панством на бандурі неприємні для їхнього вуха бунтівливі пісні. І, напевне, є Божа справедливість до тих, хто морально не занепадав, не протиставив себе упослідженому народу, а розділив з ним гірку долю.

«До могили Любистка, так приголубленого царицею, народ уже давно забув стежку — ніхто не знає, де, в якій землі спочиває «двору її імператорської величності співаної музики тенорист і російський дворянин Г.М.Л.», на могилі ж Остапа Вересая з ранньої весни до пізньої осені яріють живі квіти всенародної любові», — підсумовує Микола Литвин життєву місію знаменитого сліпого кобзаря, який назавжди залишиться для українців справжнім моральним авторитетом.

Портрети кобзарів, створені Опанасом Сластіоном

Стаття «Кобзарі-бандуристи XIX — початку XX століття», представлена у книзі, належить братам Мішаловим. Один з них мешкає в Торонто (Канада), інший — у Сідней (Австралія). Завдяки записам, публікаціям у тодішніх газетах і журналах, а ще малюнкам, які збереглися до наших днів, загалом маємо змогу зануритися у давні часи, коли російське самодержавство відверто здійснювало культурний геноцид стосовно українського народу, забороняючи або переслідуючи кобзарів як виразників нескореності українського духу. Автори розкривають низку маловідомих фактів про зародження кобзарства в різних регіонах України, насамперед на Полтавщині, Сіверщині і Слобожанщині, широко використовуючи у своїй розповіді записи відомого етнографа, графіка і педагога Опанаса Сластіона, зроблені ним під час етнографічних експедицій Україною.

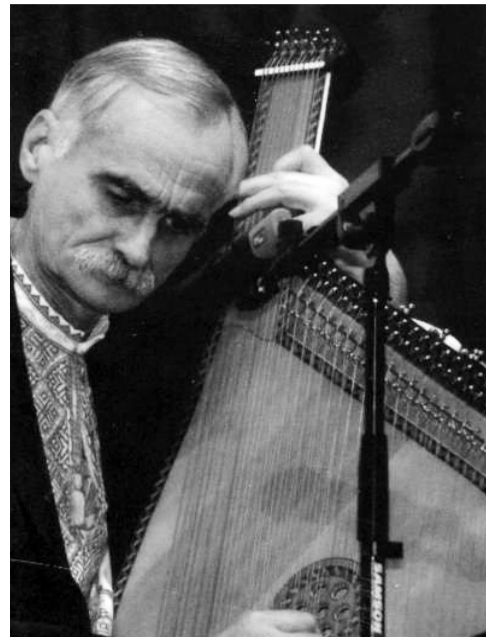
Ще навчаючись у Петербурзькій академії мистецтв, він у середині 70-х років позаминулого століття відвідав Пирятинський і Лохвицький повіти Полтавської губернії, де намалював портрети кількох кобзарів і записав від них багато народних дум. Ці та інші портрети кобзарів, майстерно виконані Опанасом Сластіоном, були використані братами Мішаловими як ілюстрації до тексту. Читач має змогу побачити портрети таких кобзарів, як Семен Зозуля, Петро Неховайзуб, Трифон Магадин, Дмитро Скорик, Остап Калний, Микола Дубина, Самійло Яшній, Опанас Савченко, Іван Жовнянський, Михайло Кравченко, Федір Кушнерик, Петро Сіроштан, Степан Пасюга, Павло Гашенко... Всі портретні малюнки датовані 1876—1910 роками.

Скажімо, кобзаря Самійла Яшного, якому на тоді виповнилось майже дев'яносто років, Опанас Сластіон зустрів на ярмарку в Миргороді. В репертуарі вибіленого свиною кобзаря були дві думи — «Втеча трьох братів з города Азова, з турецької неволі», «Бідна вдова й три сини», а ще історична пісня «Дівка-бранка». Сластіон зобразив Яшного під час гри на бандурі в присутності дівчинки-поводирки, яка прихилилась до руки бандуриста.

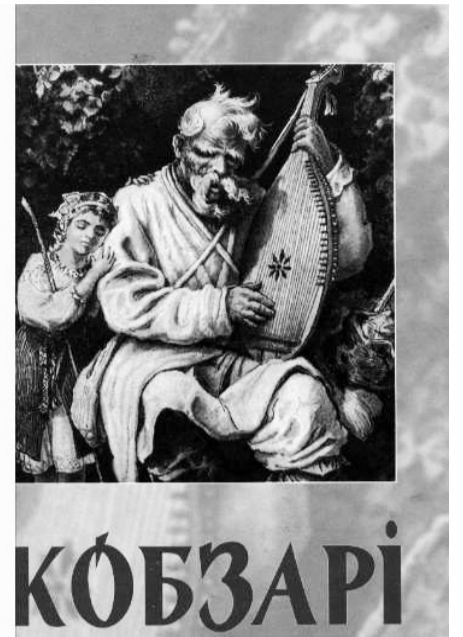
Іншого кобзаря, Михайла Кравченка з Полтавщини, художник-етнограф зобразив у профіль та ще й написав про нього велику за обсягом статтю «Кобзар Михайло Кравченко і його думи», опубліковану журналом «Кієвська старина» («Кієвська минувшина») в 1902 році.

Одним з учнів Михайла Кравченка був Федір Кушнерик, який самотужки навчився грати не лише на бандурі, а й на скрипці і фісгармонії. Він дожив до тих часів, коли більшовики в Україні силою захопили владу і музикант-виконавець змушений був змінювати свій репертуар відповідно до вказівок і наполягань правлячої партії. Його лояльність була оцінена, бо під кінець 1930-х Кушнерика прийняли до Спілки письменників України. Ще раніше Опанас Сластіон створив портрет цього кобзаря.

Утиски національної культури українців у російській імперії поступово трансформувались у радянську, починаючи з 1920-х років, і дуже часто набували ганебних проявів. У статті «Запорізький марш» диригента, художнього керівника Національного академічного оркестру народних інструментів України, народного артиста, шевченківського лауреата Віктора Гуцала

Народний артист України Володимир Єсіпок і видання «Кобзарі». Фото надані автором.

розповідається про один із таких епізодів, що трапився в застійні роки. У 1969 році на сцені Національної опери «Запорізький марш» уперше виконав видатний кобзар, композитор Євген Адамцевич. Музичний твір викликав бурю овацій. За словами Віктора Гуцала, мелодія спонукала його написати новий твір, на основі цього маршу, для виконання цілим оркестром, укомплектованим різними музичними інструментами. Але не так сталося, як гадалося. Напевне, хтось у високих партійних комітетах виявив «політичну пильність», вгледівши в «Запорізькому марші» мотиви пісень Січових стрільців. Дозволивши трохи прозвучати на радіо в оновленій версії, марш тишком-нишком фактично заборонили, бо розмагнітили півку, а Віктору Гуцалу це й довелося змінювати місце роботи.

Уславлений диригент насамкінець значає: «Високохудожність маршу давала привід окремим людям говорити про те, що начебто марш був написаний великим Бетховеном, на замовлення гетьмана Розумовського. Звичайно, це було приємно чути, але думаю, що геній народу здатний створити такі шедеври, які стають мистецькими пам'ятками і захоплюють слухачів протягом багатьох століть».

Утвердження українства

Не в усіх регіонах України кобзарське мистецтво розвивалось рівномірно. Власне, з цієї констатації і починає статтю «Традиції кобзарського мистецтва у здобутках волинських бандуристів» мистецтвознавиця Наталія Чернецька. Діяльність перших бандуристів на Волині припадає на кінець 20-х та 30-х років XX століття. У цей період зазвучали музичні твори, сповнені душевного піднесення, у виконанні таких відомих бандуристів-волян, як Данило Щербина, Кость Місевич, Дмитро Гонта, Модест Левицький, Ганна Білогуб. Саме з їхніми іменами пов'язане зародження бандурного мистецтва у волинському краї.

Особливий внесок у цю справу, вважає авторка, вніс письменник, громадський діяч, лікар і педагог Модест Левицький, який на межі двох століть, зацікавившись грою на бандурі, створив перший в історії Луцької української гімназії гурток бандуристів. Після поразки Української революції і вимушеної еміграції Модест Левицький, працюючи викладачем української мови й лікарем в Українській господарчій академії в м. Подебради у Чехії, в 20-х роках відвідував Школу гри на бандурі при товаристві «Кобзар», організовану відомим бандуристом-віртуозом Василем Ємцем.

Посіяні попередниками зерна на музичному ґрунті зійшли рянами сходдами наприкінці 50-х років, коли у Волинській області з'явилося Луцьке музичне училище, де відкрили клас бандури. Під орудою молодого на той час викладача Юлія Бокового, випускника Київської консерваторії, пощастило за короткий час організувати

ансамбль бандуристів, у репертуарі якого було кілька десятків старовинних дум і пісень, започаткувати майстерню з ремонту музичних інструментів. Упродовж чотирьох десятиліть педагогічної діяльності Юлія Боковий підготував майже сімдесят професійних музикантів-бандуристів, які й досі працюють у різних музичних закладах країни.

Книга «Кобзарі» завершується статтею «Кобзарське мистецтво» Володимира Єсіпка. У середині 1990-х разом з одноподумцями він організував Всеукраїнську спілку кобзарів, нині — Національна спілка кобзарів України. Впродовж останніх років поєднує виконавську діяльність із педагогічною. Епіграфом до своєї публікації Володимир Єсіпок використав рядки з поезії Івана Коваленка:

*Чи жила б Україна без кобзи-бандури?
Чи світила б колись нам свободи зоря?
Чи знесли б ми без неї неволю й туртури?
Чи без неї діждали б ми Кобзаря?*

Кобзарі — як давньогрецькі рапсоди (мандрівні виконавці епічних творів) — співом і грою на бандурі надихали вояків армії УНР, Січових стрільців, гайдамаків перед боями з червоними і білими поневолячачами, які зазіхали на українську землю і прагнули знову підкорити місцеве населення.

Автор, ілюструючи публікацію, розмістив дві рідкісні світліни. На одній зображено Січових стрільців на привалі, які згуртувались навколо кобзаря з бандурою. Внизу фотографії вказано дату: 1920 рік. На жаль, нещасливий рік в історії України після припинення існування УНР. На іншій світліні — витяг з протоколу про заступження до страти сумнозвісною «трійкою» кобзаря, народного артиста України Івана Кучугури-Кучеренка...

Володимир Єсіпок згадує, як у перші роки більшовицької влади українські кобзарі, носії автентичної культури, потрапили під машину чекістських репресій з боку режиму, який вважав їх жебраками, здатними збурити народні маси і викликати спротив. Двічі у 1920-х роках минулого століття більшовики збиралися фізично знищити ненависний їм кобзарський рух. З'явилися одна за одною постанови ЦК ВКП (б): «Про заборону жебрацтва», «Про обов'язкову реєстрацію музичних інструментів у відділках міліції і НКВС», «Про затвердження репертуару в установах НКВД», «Положення про індивідуальну та колективну музико-виконавську діяльність». Вони встановили цензуру і тотальний контроль над кобзарями. Найтрагічнішим був 1934 рік.

Книжка «Кобзарі», випущена власним коштом Володимира Єсіпка, стане доброю підмогою для тих, хто цікавиться українським кобзарським мистецтвом. Воно за будь-яких несприятливих обставин демонструвало здатність утвердження українства. ■

■ ЛАВРЕАТ

«Він пішов.»

Ну і все»

Костянтин РОДИК

Сергій Жадан уже давно перебуває на поетичному п'єдесталі. Можна сперечатися, яке місце він там посідає, але годі заперечити сам факт. І це не про емоції, читацькі чи критичні, — це про економіку. Крайня книжка його нових віршів, «Скрипниківка», упродовж року вийшла двічі, й у вихідних даних другого видання фігурує без перебільшення фантастична цифра: 12 тисяч примірників. А це означає, що будь-яка книжка зі словом «Жадан» на титулі — поза видавничим ризиком. Звісно, на поезії капіталу не сколотиш, але в нашому випадку інвестовані гроші гарантовано повернуться. Та ще й з репутаційними дивідендами.

Для зіркового автора це практично необмежена можливість розкласти вигадливі книжкові пасьянси з уже granoї колоди. Як-от нова ошатна збірка «30 віршів про любов і залізницю», котра ніби виростає із зернятка, кинутого в одній недавній книжці: «Я згадував розклад потягів, ніби вірші» (Вишиваний. Король України. — Чернівці: Meridian Czernowitz, 2020).

За такого розкладу відкривається синергія: старі вірші приходять, як нові, потайки огортаючи читача невлонним запахом упізнаності. «Не змінюється нічого. / Добре, що все, як уперше». Справді добре. Добре час од часу повертатися до пам'ятного, ба навіть улюбленого. А ще така книжка має чималі рекрутинговий потенціал, оскільки ліпше починати знайомство з автором не з його новітнього експерименту, а з ретельно пересіяного вибраного.

Окрім іншого, ці «30 віршів» — ніби лагідна дискусія з літературознавицею Вірою Агеєвою, яка закидала була Жаданові «скніння на вокзалі — очевидний символ безталанності, безвиході, відчаю» (Дороги й середохрестя. — Л.: Видавництво Старого Лева, 2016). Поет ніби відповідає: все так, але хіба кохання не є ліком від самотності, альтернативою «скнінню»? У передмові з грайливою назвою «3 голови поїзда» наш автор невимушено вибудовує цілу вокзальну теорію: «Все наше життя перетікає поміж станціями та вокзалами й складається з очікувань та пересадок. Ідеальні передумови для появи любовного сюжету. Загдка про кохання виникає десь із самого передчуття мандрівки. Залізничний вокзал — звичні лаштунки для мелодрами, для виникнення та усвідомлення трагічних закоханостей і мелодійного перестуку розбитих сердець. Вокзал, як місце прощання й відлучення, але так само місце зустрічей і повернень — зрозуміло, що тінь великої любові присутня на кожній порядній залізничній станції».

Зрештою, поезія промовляє сама: «І все, що пишеться після тебе, — / п'ята колія, третій перон». Як на мене, ці два рядки — неабияка медитативна рефлексія.

Нова збірка віршів «Скрипниківка» (половина написана упродовж 2021 року, половина — після вторгнення), можливо, не є кращою Жадановою книжкою. Та й чи могла такою стати за часів колективного шоку, коли раптом з'ясувалося, що Черчиллеве «кров, піт і сльози» — це знову про нас. Коли знову постало розпач-

ливе питання, чи можлива поезія після Бучі. Коли «я пам'ятаю більше, ніж треба».

Та Жадан — професіонал: мусить, навіть як не хоче. Відтак, «коли тебе запитують: навіщо? — / не матимеш відповіді. А одначе / час пиכותи нові вірші: / від старих віршів уже ніхто не плаче». Ситуація з цією збіркою точнісінько така, як в одному з її віршів-притч: «Сидять, поклавши на стіл кулаки, / сільський учитель і сільський священник /.../ Піду, — каже перший, — прогрію клас. / Почекаю, може хтось прийде /.../ Давай, — говорить інший, — іди /.../ Потрібно чекати. / Потрібно гріти».

Не краща не означає гірша. З поетичним мовленням у Жадана тут усе гаразд. «Вітража вірша, крізь які пробиваються навскісні промені / голосу, відблиски співу, спалахи дихання». І, авжеж, «ритміка — юна сестра милосердя». Прогнозовано дивуємося захоплюємося несподіваними порівняннями («Вагітна жінка схожа на книгу з продовженням») та символічними метафорами («Коротка історія снігу, / переказана очевидцями, / переспівана хором, / зібраним із перехожих»). Й усе це — крізь «відлуння читаних цілу ніч повідомлень».

Хоч окремі вірші й не назвеш взірцевими (як, зрештою, і в будь-якій малій збірці будь-якого поета), проте загальна конструкція лишається зразковою. Жадан з тих літератів, які не здатні опуститися нижче раніше окресленого ним самим рівня. Може бути — не вверху, але ніколи вниз. Хіба — вбік. У несподіваний бік. Тож найцікавіше для критика у кожній новинці — стежити за еволюцією автора. А головна еволюція Жадана — у ставленні до свого читача. У «Скрипниківці» — концентрат його наскрізної теми-ідеї-проблеми: «Привиди бідності і свободи. / Вранішні ринки, порожні заводи. / Довгий, печальний, трамвайний маршрут. / Дивні слова на позначення злості. / Вісімдесяти і дев'яності. / Пам'ять, яка починається тут».

Незмінна у своїй основі декорация намальована давно, ще в «Атласі автомобільних доріг України» (2006): «Краса руйн і терпкий запах безробіття». Літературознавець Ярослав Поліщук ужив доволі точного зіставлення: «Тривожна містика кінообразу А. Тарковського з його «Сталкером» (РЕ-візії пам'яті: лі-

■ КРАСНЕ ПИСЬМЕНСТВО

У поетичній підномінації рейтингова різниця між першою і другою позиціями виявилася настільки малою, що її можна вважати за статистичну похибку, — тож організатори вирішили оголосити лавреатами обидва видання.

Поезія

1	Сергій ЖАДАН. Скрипниківка. — Чернівці: Meridian Czernowitz, 144 с. (п)	49,33
1	Світлана ПОВАЛЯЄВА. Мінлива хмарність з проясненнями. — К.: Віхола, 192 с. (п)	49,11
3	Ярина ЧОРНОГУЗ. [dasein: оборона присутності]. — К.: Віхола, 112 с. (п)	44,56
4	Юрій ІЗДРИК. Колекція. — Чернівці: Meridian Czernowitz, 160 с. (п)	40,89
5	Маріанна КІЯНОВСЬКА. Блискавка зустрічає воду і вітер. — К.: Дух і Літера, 208 с. (п)	38,22
6	Сергій ЖАДАН. Птах. Вірші, що стали піснями. — К.: Ковчег Україна, 96 с. (с)	32,33
7	Василь СТУС. Вибране. Видання-білінгва упорядковане та перекладене Жоржем Ніва. — К.: Дух і Літера, 136 с. (п)	32,11
8	Сергій ЖАДАН. 30 віршів про любов і залізницю. — Л.: Видавництво Старого Лева, 88 с. (п)	28,56
9	Роберт БЕРНС. Вибрані вірші. — К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 208 с. (п)	19,67
10	Катерина МІХАЛІЦИНА. Розламані люди. — Л.: Видавництво Старого Лева, 72 с. (п)	14,89
11	Олександр ХОМЕНКО. У домі сухого серця. — Тернопіль: Джура, 80 с. (п)	14,44
12	Ілля ЧЕРНІЛЕВСЬКИЙ. Я птах між тенет. — Ужгород: Видавництво Валерія Паляка, 128 с. (п)	12,44
13	Анатолій ДНІСТРОВИЙ. Дні тривоги. — К.: Віхола, 152 с. (п)	11,22
14	Салім БАБУЛЛАОГЛУ. Присвята мовчанню. — К.: Саміт-Книга, 128 с. (п)	7,78

оцінювалося 37 видань

тературна критика. — Луцьк: Твердиня, 2011). Цілком можливе й інше кіно-порівняння, з Еміром Кустуріцею, як-от у тому ж «Атласі»: «Марксистський Клондайк... де легкі наркотики коштують стільки ж, як кока-кола, хоча кока-колу, на відміну від легких наркотиків, тут ніхто не вживає, з огляду на її шкідливість».

З цього ландшафту проростають відповідні постаї: «Вона поводилась, мов яка-небудь рослина, наприклад, як трава, якщо можна уявити собі траву з такою біографією» (Гімн демократичної молоді. — Х.: Фоліо, 2006). Найбільш концентровано виглядають типові Жаданові персонажі у «Ворошиловграді» (Х.: Фоліо, 2011), де вони перебувають у парадигмі «Коло ловиш життя за хвіст, найменше думаєш, що з ним потім робити». Ну, тобто, думаєш, але вельми специфічно: «— Боря, — сказав Льолик, — що за хуй? — Блядь, Льоша, — відповідає на це Болік, — нічого мені не кажи».

Якось, років зо три тому, Жадан дав телевізійне інтерв'ю для Андруховича. Там він згадує про своє перше публічне читання віршів: «Я втілював свою мрію — я хотів їм подобатися». «Вони» — то не просто читачі, а й його улюблені персонажі, котрі ще мали би перетворитися на його ж читачів. Він не просто хотів їм подобатися, він складав до них оди, як оце у збірці «Біг Мак²» (К.: Критика, 2006):

де на пісках виростають водорості і солодкий тютюн,

де, не зрадивши прапора і не знайшовши спокою,

Кожного ранку збираються юнги

із затонулих човнів,

І над ними до ночі літають душі

Розчавлених помаранчів

Такі дифірамби спонукали Івана Дзюбу назвати свою книжку про поета «Чорний романтик Сергій Жадан» (К.: Либідь, 2017) й закинути письменникові «дружні зв'язки аж до втраченої самоорієнтації». Після початку війни в 2014-му, багато в чому «підготовленому» отим легко-важним недуманням «що потім робити», Жадан вдавався до виправдань екстремальної, м'яко кажучи, постави своїх героїв: «Яка нетерпимість? Просто людям, які не люблять самі себе, важко любити когось іншого»

(Коли спаде спека. — Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2015). Що далі розмірковував про причини тої само-нелюбови, то більш жорсткою ставала оцінка власного головного героя: «Мститься за легкість, / мститься за відвертість, / мститься за нахабство / дивитися в майбутнє, / мститься за зухвальство / загадувати наперед. /.../ Воює з цілим світом за право / цей світ ненавидіти» (Антенa. — Чернівці: Meridian Czernowitz, 2018).

У «Скрипниківці» вчитуємо діагноз: «Це наше українське потойбіччя, / запалений лівобережний чин». Цілком згідно Дзюбиного розмислу: «Певною мірою література нагадує медицину, яка здоровою людиною цікавиться постільки, покильки це необхідне для того, щоб зрозуміти хворого». А у післяслові до нової збірки знаходимо зовсім прозорий натяк Жадана на справедливості критика: «Всі потребують допомоги, всі потребують співучасті, поезія далі лишається різновидом медицини».

«Свідки, однолітки, емігранти, демони споминів і сновидінь» — у Жадана чималенька фокус-група. Аж так велика, що її можна вважати за електорат. Який нині здебільшого на фронті.

Що я говорив про вас за життя?

Що ви злодії та негідники.

Що я обіцяв вам по вашій смерті?

Тихий спокій, вічне спасіння.

Поетична книжка часів великої війни — це не те саме, що збірка віршів «про війну». Жадан узагалі не говорить про це напряму. Втім, у нього є кілька рядків, котрі, вважаю, є одними з найсильніших в усій нинішній військовій поезії — в «Антені» 2018 року:

Це єдине фото, де ми разом, — розповідає вона. —

Я тут ображена на нього, бачиш, навіть дивлюсь в інший бік,

не розмовляю з ним. Потім починає війна.

Він пішов.

Ну і все.

ТЕНІС

У збірну — в хорошій формі

Українські тенісистки добре виступили на турнірах в Індіан-Веллсі та Маямі

Олексій ПАВЛИШ

Після надзвичайно вдалого Australian Open-2024 успішно наші тенісистки виступають і на американському харді. Найкраще серію турнірів у США провела Марта Костюк, яка довела, що дебютний чвертьфінал на австралійському «шоломі» — не випадковість.

Спочатку 21-річна киянка вийшла до найбільшого фіналу в кар'єрі на змаганнях WTA 500 у Сан Дієго, а потім — уперше дійшла до півфіналу «тисячника» в Індіан-Веллсі. У боротьбі за другий поспіль фінал Марта не змогла нав'язати боротьбу першій ракетці світу, представниці Польщі Ізі Швонтек — 2:6, 1:6.

«Ми проаналізували з тренеркою цей поєдинок. Можу сказати, що у мене вже накопичилась втома після фіналу в Сан Дієго, а бути так довго на піку форми дуже важко. Коли виходиш на корт проти першої ракетки планети, то просто грати — таке вже не пройде. Але тим не менш, це був хороший досвід», — проаналізувала Марта свій виступ в Індіан-Веллсі.

Саме через втому, а також через хворобу Костюк вирішила пропустити змагання в Маямі, котрі розпочались одразу після турніру в Індіан-Веллсі.

«Я провела вже дуже велику кількість матчів цього року, і я дуже втомилася. Особливо це видно з того, що я знову достатньо сильно захворіла. Зараз мені просто хочеться відпочити, поїхати додому і набратися сил на ґрунтовий сезон», —

Марта Костюк найкраще серед українок провела американську серію турнірів.
Фото: Великий теніс України.

— поділилась найближчими планами Костюк, яка після останніх успіхів піднялась у рейтингу на рекордне для себе 26-те місце.

При цьому Марта підтвердила, що планує цьогоріч зіграти на Олімпіаді в Парижі. «Не знаю, чи буду виступати в парі, але точно планую виступити в «одиночці». Дуже чекаю свого дебюту там. Звичайно, хочеться медаль, але до цього ще дуже далеко», —

сказала тенісистка.

Натомість поступово набирає форму після травми спини перша ракетка України Єліна Світоліна. В Індіан-Веллсі Єліна дійшла до третього кола, а в Маямі показала хорошу гру, але все ж поступилась у першому для себе матчів іменитій японці Наомі Осаці (2:6, 6:7). Цей тиждень Світоліна починає 16-ю в таблиці про ранги WTA.

Після відмови від продов-

ження матчу в Індіан-Веллсі через проблеми зі здоров'ям значно краще грає півфіналістка Australian Open-2024 Даяна Ястремська, яка в Маямі спочатку обіграла австралійку Севілл (7:5, 7:5), а потім у боротьбі прогала представниці топ-10 рейтингу Марії Саккарі з Греції (5:7, 4:6).

Ще краще Даяна виступає в тандемі з Ангеліною Калініною — український дует, який уперше грає разом, уже дійшов

до чвертьфіналу, обігравши титулованих парниць зі США та Австралії. Рішення Даяни й Ангеліни зіграти пару може бути стратегічно правильним і в контексті підготовки до Олімпіади, де Україна зможе заявити два дуети.

Окрім прориву в парі, Калініна може занести собі до активу і виступ в одиночному розряді — попри складний жереб, 27-річна українка в Маямі змогла дійти до четвертого кола. Спочатку Ангеліна зуміла здійснити «камбек» проти експершої ракетки світу Каролін Вознякці, відігравши матчбол — 5:7, 7:5, 6:4. А потім наша тенісистка взагалі здобула найбільшу перемогу в кар'єрі, обігравши другу ракетку планети, білоруску Сабаленку, — 6:4, 1:6, 6:1. На матч за чвертьфінал проти представниці Казахстану Путінцевої сил уже не вистачило — 4:6, 6:7.

На своєму рівні відіграла турніри в Індіан-Веллсі та Маямі і Леся Цуренко, яка на обох змаганнях дійшла до другого кола.

Далі ж на частину нашої жіночої команди чекають матчі Кубка Біллі Джин Кінг проти Румунії (12-13 квітня). На кортах Флориди боротися за потрапляння до фінальної частини Кубка будуть Світоліна, Цуренко, дебютантка збірної Юлія Стародубцева та найкращі парниці — сестри Кіченок. Румунія, до речі, теж заявила чи не найсильніший склад на чолі з титулованою Сімоною Халеп, котра повернулася на корт після тривалої допінгової дискваліфікації. ■

Григорій ХАТА

Захищаючи в нинішньому сезоні чемпіонський титул, «Сокил» робить це чітко та переконливо. Після здобуття дострокової перемоги в регулярному чемпіонаті підопічні Олега Шафаренка без проблем подолали півфінальну стадію, розгромивши в серії до чотирьох перемог земляків із «Київ Кепіталз». По-чемпіонськи розпочали «соколи» й фінальну частину «плей-оф», здобувши на старті золоту серію дві домашні перемоги.

Дуже швидко подолавши в півфіналі четверту команду «регулярки», «Сокил» доволі довго чекав на завершення паралельного протистояння, в якому «Кременчук» та херсонський «Дніпро» для з'ясування стосунків використали максимальну можливу кількість поєдинків.

Спостерігаючи за їхньою запеклою боротьбою, підопічні Шафаренка на певний час опинилися без ігрової практики. Відтак, за словами головного тренера, у першому матчі фіналу проти «Кременчука» виглядали досить скуто.

«Не знаю, що краще: грати чи відпочивати. Для мене краще грати. До зустрічі з нами суперник підійшов у доброму ігровому тонусі. З нашого ж боку була трохи скута гра. Але результат на табло — 3:0», — заявив головний тренер «соколят».

У стартовому поєдинку «золотої» серії Олег Шафаренко відзначив добру гру оборонців своєї команди. «Приємно, що не пропустили. Ми працюємо над цим компонентом гри», — зауважив очільник «Сокола».

Проте в другому матчі фінального протистояння на льоду столичного Пала-

ХОКЕЙ

Бразильське мереживо

У «золотій» гонці національного чемпіонату знову змагаються «Сокил» та «Кременчук»

цу спорту була зовсім інша гра. Команди влаштували справжню голеву феєрію, а поєдинок завершився мінімальною перевагою господарів — 6:5. «Сьогодні був бразильський хокей. Але перемога — це завжди дуже добре», — наголосив Олег Шафаренко.

Його візаві з «Кременчука» Дмитро Сумець відзначив бойовий характер своїх підопічних, які билися до останніх секунд поєдинку. «У першому матчі шайба відверто не йшла у ворота. Були моменти, і треба було їх реалізовувати. А в другому поєдинку, думаю, нам просто не вистачило везіння», — уточнив Сумець.

Зауважимо, що під орудою Дмитра Сумця «Кременчук» проводить свій перший сезон. До цього «Кременчук» тривалий час очолював Олександр Савицький, з яким команда одного разу виграла чемпіонство, а в останні роки завершувала чемпіонат другою.

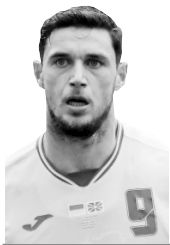
Чергова спроба «Кременчука» потіснити «Сокил» з чемпіонської вершини ще не вичерпала свій потенціал. Торік

«Сокил» виграв у «Кременчука» два перші матчі «золотої» серії «плей-оф» чемпіонату України
Фото з сайту sport.ua.

у фінальній серії «Сокил» та «Кременчук» використали максимально відведену регламентом кількість поєдинків. Не виключено, що сценарій фіналу може знову повторитися. Цього разу «золота» серія триватиме до чотирьох перемог однієї з команд і продовжиться в Кремен-

чуці. У наступних двох домашніх матчах Дмитро Сумець розраховує на допомогу рідних стін та вболівальників. А наставник «Сокола» готується протиставити опоненту, котрий на власній ковзанці грає у відкритий хокей, не менш видовищну гру. ■

Роман Яремчук

форвард ФК «Валенсія» (Іспанія) та національної збірної України з футболу

«Тренерському штабу непросто зібрати нас усіх в одну схему за декілька днів, щоб ми однаково думали на полі. Тренерам складно, але рівень футболістів виріс. Проте, повторюся, потрібно показувати це на полі, оскільки в минулому матчі ми не продемонстрували свого рівня».

■ ФУТБОЛ

Особливості українського характеру

У вирішальному матчі за путівку на чемпіонат Європи вітчизняним футболістам опонувала міцна збірна Ісландії

Григорій ХАТА

18 років тому в Німеччині національна збірна України єдиний раз у своїй історії грала у фінальній частині чемпіонату світу. Цього ж літа десять німецьких міст прийматимуть матчі континентального форуму, й туди хорошу можливість потрапити мала також й українська команда. Організатори майбутнього Євро вже навіть окреслили чіткий контур групи, в котрій за успішного проходження кваліфікації може грати синьо-жовта збірна. Згідно з жеребом, для команди Реброва (чи її опонента) заброньовано місце в квартеті Е, куди потрапили команди Бельгії, Словаччини та Румунії.

«Головне, що грали до кінця»

Попри те, що «синьо-жовтим» не вдалося напряму пробитися на турнір, перед ними відкрився не надто складний альтернативний шлях добору. Якщо в минулі часи, змагаючись у кваліфікаційних «плей-оф», нашим збірникам випадали вельми маститі колективи, пройти які було не надто просто, то за нинішніх правил відбору заключна стадія кваліфікації ЧЄ збрала прохідних для колективу Сергія Реброва конкурентів.

Загалом, саме збірна України вважалася головним фаворитом на здобуття європутівки у своїй «мініпульці». Що команда Боснії та Герцеговини, що збірні Ісландії чи Ізраїлю, — всі вони у рейтингу ФІФА перебувають майже на 50 позицій нижче за «синьо-жовтих».

У півфіналі «плей-оф» українським футболістам вдалося підтвердити свій значно вищий за суперника — Боснію та Герцеговину — клас. І коли в ендшпілі матчу, маючи мінімальну перевагу, опонент уже подумки готувався до участі у фінальному двобої, українськом колективу з інтервалом у три хвилини вдалося провести дві разючі контратаки, поклавши опонента на лопатки.

На думку Реброва, у Зениці його підопічні зіграли, відверто кажучи, погано. Пройти непоступливого суперника вдалося на характері. Певною мірою допоміг українцям пробитися до фіналу й їхній вищий за суперника клас, адже, як зізнався очільник збірної Боснії та Герцеговини Саво Мілошевич, кінцівку матчу його підопічні провели не так, як роблять це досвідчені колективи.

«До 85-ї хвилини ми повністю контролювали гру. В суперника не було й напівмоментів, а це значить, що ми добре виконували свою роботу. Загалом, мені немає за що картати своїх підопічних — можна говорити тільки про мою відповідальність. Серйозні команди в таких ситуаціях «сушать» гру і створюють у ній безліч пауз. Однак ми цього не зробили. Ми продовжували грати так, як грали з першої хвилини. У нас був шанс збільшити рахунок, але, на жаль, ми втратили цю можливість», — визнав Мілошевич.

На думку голкіпера «синьо-жовтих» та мадридського «Реала» Андрія Луніна, для української збірної це дуже гарний досвід. «Це був однозначно важкий матч зі складним неприємним су-

перником, який намагався нав'язати нам свою гру через довгі передачі. Було багато боротьби, підборів, стандартів. Добре, що ми не поступилися. Головне, що не здалися, грали до кінця, проявили характер», — наголосив Лунін.

Після матчу з Боснією та Герцеговиною наставник української команди провів серйозну розмову з підопічними й пообіцяв, що на фінал «плей-оф» проти команди Ісландії його підопічні вийдуть з іншим настроєм.

«Потрібно менше розмовляти й більше працювати на полі», — заявив форвард «синьо-жовтих» та іспанської «Валенсії» Роман Яремчук, який у матчі з боснійцями відзначився голом та результативною передачею на Артема Довбика.

Підтримка, як удома

Що казати, до української збірної й справді прикуто особливу увагу вболівальників та преси. Всі розуміють, що від вітчизняних збірників на батьківщині, де триває війна з росією, чекають позитивного результату, котрий подарує українцям порцію добрих емоцій.

Яремчук визнає, що гравці дещо відволікаються від тренувального процесу, коли спілкуються з пресою, й порадив колегам замість словесних обіцянок пробитися на Євро і довести перевагу на футбольному полі.

Щоправда, відкритість української збірної — це вимога часу. «Ми повинні бути відкритими в цей важкий для України історичний момент. Усі повинні розуміти, що думають футболісти, що відбувається в збірній. Я вдячний президенту УАФ Андрію Шевченку, який запитав у мене, чи можна це робити. Це його ідея — дати більше інформації для вболівальників», — розповів Ребров.

За підготовкою до матчу Україна — Ісландія дуже активно слідували польські ЗМІ, адже свій умовно домашній поєдинок проти острів'ян «синьо-жовті» вирішили проводити у добре знайомому Вроцлаві, де мешкає дуже велика українська громада.

Усі квитки на «Тарчинські Арену», котра вміщує 45 тисяч глядачів, було продано заздалегідь. Тож домашня атмосфера для українських футболістів на Миському стадіоні у Вроцлаві була гарантована.

Нагадаємо, що тут під час групового раунду відбору на ЧЄ-2024 команда Сергія Реброва зіграла внічию з ан-

У матчі проти Боснії та Герцеговини команда Сергія Реброва не показала своєї найкращої гри.

Українські футболісти святкують переможний гол Артема Довбика у грі з боснійцями. Фото з сайту uaf.ua.

гліцями. І то був єдиний у відбірковому циклі матч «левів», де їм не вдалося досягти переможного результату.

У поєдинку з ісландцями збірна України потребувала лише перемоги. Власне, нічийного результату в українсько-ісландському протистоянні бути й не могло. На кону стояла путівка на Євро.

«Я думаю, що не тільки гравці збірної відчувають тиск, а й уся Україна. Щодня країна знає ракетних обстрілів. Футболісти розуміють, для кого вони грають. Ця гра дуже важлива для нас усіх, аби допомогти нашим людям, надати їм якісь позитивні емоції», — зауважив Ребров.

Гра без фаворитів

Для українських збірників було неймовірно важливо впоратися з емоційною напругою. Нехай це лише кваліфікація Євро. Але це її фінал. А в таких матчах важливою є кожна деталь. І психологічна готовність та стійкість відіграє в таких ситуаціях чи не вирішальну роль.

«Це фінал, а у таких поєдинках фаворитів немає. Гадаю, шанси 50 на 50. Але якщо всі вважають Україну фаворитом, це може тиснути на нашого суперника. Можливо, це зіграє Ісландія на руку», — сказав на передматчевій пресконференції головний тренер збірної Ісландії Оге Гарейде.

Неабиякий успіх Ісландії 2016 року, коли на дебютному для себе Євро ця скромна за футбольними мірками збірна дісталася чвертьфіналу, запам'ятали всі шанувальники футболу. При цьому

збірна України завершила те Євро без єдиного очка та забитого гола. Однак відтоді сплило чимало часу. Збірна Ісландії й сьогодні — міцний горішок. У своєму півфіналі «плей-оф» вони за рахунком легко розібралися з Ізраїлем (4:1).

А збірна України своєю чергою опинилася за один крок до участі на четвертому поспіль чемпіонаті Європи. За словами Романа Яремчука, рівень української збірної серйозно виріс. Чимало вітчизняних збірників представляють найсильніші клубні чемпіонати Європи. Представники англійської прем'єр-ліги з «Арсеналу», «Челсі» та «Евертона», іспанської примери — з «Реала», «Валенсії» та «Жирони», італійської Серії А (з «Дженоа») в поєднанні з найсильнішими гравцями вітчизняного чемпіонату у вівторок увечері мали сказати своє вагомe слово.

У тренерському таборі української команди неабияк чекали на відновлення лідера «Жирони» Віктора Циганкова. Саме його креативних дій відверто не вистачало «синьо-жовтим» у матчі проти Боснії та Герцеговини. Проте у розпорядженні Сергія Реброва були й інші висококласні виконавці, котрі, як показав півфінал «плей-оф», теж можуть забезпечити потрібний команді результат.

«Для вас дуже важливо зробити те, що ви любите й можете робити, зробити це якісно на полі. Тому ви повинні зосередитися на грі й не думати про інші справи», — надихав своїх підопічних перед вирішальним поєдинком Сергій Ребров. ■

Лада ОСА

Нещодавно 42-річна принцеса Уельська Кейт Міддлтон оголосила причину її відриву від публічного життя: їй діагностували рак після запланованої операції на черевній порожнині на початку цього року, і вона проходить те, що вона назвала «профілактичною» хіміотерапією. Про це пишуть в американському журналі Time.

У відеозверненні, опублікованому Кенсінгтонським палацом, принцеса Уельська подякувала громадськості за повідомлення про підтримку під час її відновлення. Вона поділилась, що, хоча лікарі вважали її стан, який вимагав операції на черевній порожнині, не раковим, проте «аналізи після операції виявили рак». Кейт сказала, що все ще перебуває на початковій стадії лікування. «Я почувуюся добре і з кожним днем стаю сильнішою», — сказала вона.

Представник Кенсінгтонського палацу сказав, що Кейт почала лікування наприкінці лютого, але додав, що вони не ділитимуться додатковою інформацією про стан її здоров'я. Кейт розповіла, що ця новина стала великим шоком і що вони з принцом Вільямом робили все можливе, щоб опрацювати та контролювати новину приватно.

Оголошення сталося на тлі того, що тесть Кейт, король Карл III, також проходить курс лікування від невідомого типу раку. Згідно з заявою, опублікованою Букінгемським палацом 5 лютого, Його Величності «лікарі порадили відкласти публічні обов'язки», оскільки він дотримується «розкладу регулярних процедур». Днями королева Камілла сказала, що Чарльз «поживає дуже добре», оскільки вона зустрілася з доброзичливцями під час королівського візиту до Белфаста.

Король Чарльз «пишається Кетрін за її сміливість у тому, що вона говорила», кажучи, що їхнє спільне перебування в лікарні дозволило йому залишитися «в найтіснішому контакті зі своєю улюбленою невісткою протягом останніх тижнів», згідно з даними представника Букінгемського палацу.

У відео свого оголошення Кейт сказала, що зберігала мовчання з цього приводу частково для того, щоб мати можливість приватно пояснити діагноз трьом своїм дітям.

«Мені знадобився час, щоб оговтати після серйозної операції, щоб почати лікування», — сказала вона. — Але найголовніше, що нам знадобився час, аби правильно пояснити все Джорджу, Шар-

НЕВТІШНІ НОВИНИ

«Це стало величезним шоком для всієї родини»

Кейт Міддлтон розповіла, що в неї діагностували рак

Про своє захворювання принцеса Уельська повідомила у відеозверненні
Фото з сайту The Independent.

лотті та Луїсу і запевнити їх, що зі мною все буде добре».

Кенсінгтонський палац оголосив 17 січня, що принцеса перенесла «заплановану операцію на черевній порожнині» і, ймовірно, не братиме участі в будь-яких публічних заходах до Великодня, 31 березня. Востаннє Кейт бачили публічно на Різдво, коли вона відвідувала церковну службу з родиною.

Але протягом кількох тижнів після оголошення в британській пресі та в інтернеті виникли певні припущення, оскільки громадськість задавалася питанням, що стоїть за такою тривалою відсутністю.

10 березня Кейт опублікувала фотографію в соціальних мережах на честь Дня матері у Великій Британії, яка стала першою офіційною фотографією після операції в січні. Однак світлина була миттєво видалена після того, як інформаційні агентства встановили, що вона була підроблена.

Акаунти Кенсінгтонського палацу в соціальних мережах пізніше оприлюднили заяву, приписвану Кейт, у якій вона визнала, що редагувала фотографію, і вибачилася «за плутанину», спричинену нею.

Зовсім нещодавно, після того, як британський таблоїд The Sun опублікував відео, на якому, як стверджувалося, зображено принца Вільяма та принцесу Кейт на шопінгу 16 березня, користувачі соціальних мереж швидко висловили недовіру, що на відео була майбутня королева.

«Ми сподіваємося, що ви зрозумієте, що нам як сім'ї зараз потрібний час, простір і приватність, поки я завершу своє лікування», — додала принцеса Уельська у відеозверненні. — Моя робота завжди приносила мені глибоке відчуття радості, і я з нетерпінням чекаю на повернення. Але поки що мушу зосередитися на повному одужанні».

ПОГОДА

28–29 березня за прогнозами синоптиків

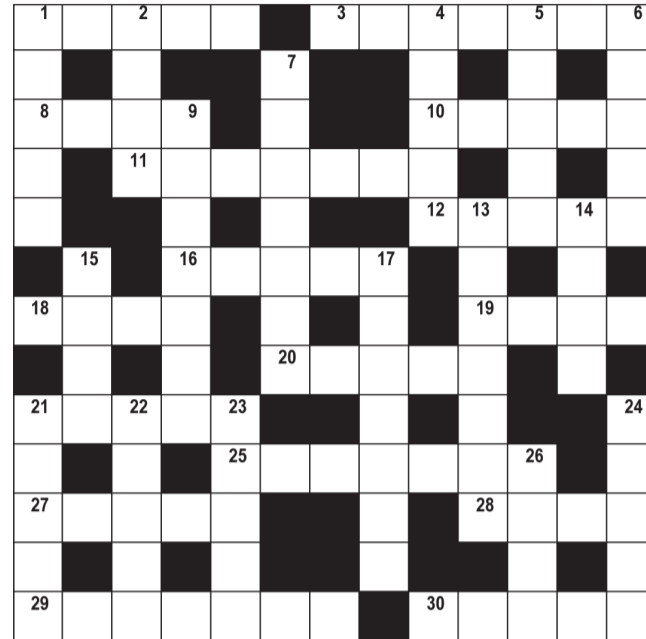
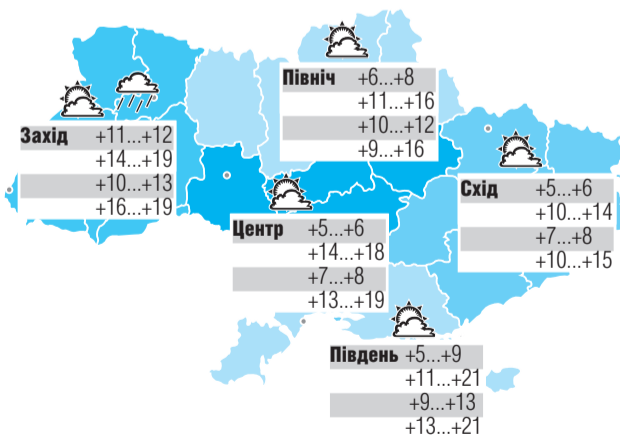
Київ: хмарно з проясненнями, без опадів. Вітер північно-східний, 2–4 м/с. Температура вночі +6...+7, удень +14...+16. Післязавтра вночі +11...+12, удень +12...+17.

Курорти Карпат: хмарно з проясненнями, без опадів.
Славське: вночі +8...+10, удень +9...+16.

Яремче: вночі +3...+7, удень +7...+15.

Міжгір'я: вночі +7...+9, удень +8...+16.

Рахів: вночі +5...+9, удень +7...+15.

КРОСВОРД ВІД МАЛАНКИ №13

По горизонталі: 1. Перший помічник Володимира Зеленського, замах на якого викликав стільки чуток і дискусій. 3. Відомий український письменник, філософ і дисидент, який у 1976 році оголосив про створення Української Гельсінської групи. 8. Велика сибірська річка. 10. Муза любовної лірики в давньогрецькій міфології. 11. «Повези мене туди, де зелена трава, повези, повези, старенький ...» (пісня з репертуару «Пікардійської терції»). 12. Французький мандрівник і винахідник, дослідник Світового океану. 16. Спільнота, в якій люди об'єднані уявленнями про спільне походження та наявність культурної спільності — мови, звичаїв, міфів, епосу. 18. Один з героїв фільму «Хроніки Нарнії», який мав людське тіло і козячі ноги. 19. Руків'я шпаги. 20. Український художник, автор картини «Запорожці пишуть листа турецькому султану». 21. Товста жердина, прикріплена до передньої частини воза або саней, з якою іноді порівнюють закон. 25. Герой роману Михайла Булгакова «Майстер і Маргарита», якому трамваєм відрізало голову. 27. Піаніст, який грав на сеансах демонстрації німого кіно. 28. Одна з шести традиційних шкіл філософії індуїзму. 29. Чилійський диктатор, який очолив військовий переворот у вересні 1973 року. 30. Англійський актор, крайній із виконавців ролі Джеймса Бонда.

По вертикалі: 1. Прибережна частина дна Світового океану, в межах якої глибини не перевищують 200

м; материкова обмілина. 2. Застаріла міра ваги, трохи менше пів кілограма. 4. Англійський моряк і пірат, який першим із британців здійснив навколосвітню подорож. 5. Відтінок сенсу. 6. Метал, із якого вилили солдатика з казки Ганса-Християна Андерсена. 7. Іменування, яке в радянські часи міцно закріпилося за Іваном Франком. 9. Відомий фільм Олександра Довженка. 13. Селище в Тюмені, звідки брав початок відомий газопровід через весь Радянський Союз. 14. Масть у картах. 15. «Неначе сонце засіяло, Неначе все на світі стало Моє... Лани, гаї, 56...!» (Тарас Шевченко). 17. Музичний інструмент, на якому грав Лукаш із «Лісової пісні» Лесі Українки. 21. Жарт, анекдот. 22. Видатний польський композитор і піаніст французького походження. 23. Жіноча прикраса на голову, що притримує волосся. 24. Край атаки, фронту чи розташування бойового підрозділу. 26. «... моя вечірняя, зійди над горою. Поговорим тихесенько в неволі з тобою» (Тарас Шевченко).

Кросворд №12 від 20 березня

Наш партнер — Європейський фонд за демократію.

ПРИКОЛИ

Батьки — дітям:
— 4-й клас: «Ти уроки зробив?»
— 9-й клас: «Ти портфель зібрав?»
— 11-й клас: «Ти в школу йдеш?»

У маршрутку навпроти мене сіла дівчина з мітлою. Ледве стри-

мався, щоб не сказати: «Що, не заводиться?».

— Лікарю, ви пам'ятаєте, що порекомендували мені від депресії?

— Так, звичайно, — завести коханця!

— О, то тепер самі поясніть моєму чоловіку, що я лікуюсь.

Передплатні індекси: 60970, 1555
Наша адреса: 03057, Київ, пр. Перемоги, 50
Телефон редакції: +38 091 625 66 32
Електронна пошта редакції: ukrmoloda@ukr.net
Рекламне бюро: reklama-umoloda@ukr.net
Відділ реалізації: 454-84-41
sale_umoloda@ukr.net
«УМ» в інтернеті: http://www.umoloda.kyiv.ua

Відділи:
економіки — wagmer@ukr.net
культури, історії, суспільних проблем — vsamchenko@i.ua

Україна молода

Редактор Михайло Дорошенко
Засновник і видавець — ПП «Україна молода»
Свідоцтво про реєстрацію: КВ №3386 від 29.08.98
© Дорошенко М.І., 2013

При використанні наших публікацій посилання на «УМ» обов'язкове.
Рукописи не рецензуються і не повертаються.
Відповідальність за зміст реклами несе рекламодавець.
Комерційні публікації виходять під рубриками: «Український виробник», «Позиція», «Банківська справа», «Фінансова експертиза», «Здоровенки були», «Це — працює!», «Знайомтеся — новинка», «Партнерство», «Програми», «Проекти», «Альма-матер», «Продукт», «Протистояння», «Вітасмо», «Любов і шана».
Матеріали із позначкою © друкуються на правах реклами

Газета друкується у видавництвах: «Преса України» — у Києві Зам. 3009013 «Видавничий дім «Високий Замок» — у Львові Зам. блок № 43
Верстка та виготовлення фотоформ — комп'ютерний центр редакції «УМ», Газета виходить щосередини
Тираж 58168